

děm v Kalkatě. Tam totiž sídlí asi dvacet renomovaných kanceláří soukromých společností džátry, které před každou sezónou najímají herce, sestavují soubory a sjednávají nadlouho dopředu vystoupení v blízkém okolí i na místech velmi vzdálených. Vedle toho ovšem působí i amatérské herecké družiny.

Džátra žila a žije v poněkud jiném společenském a kulturním prostředí než místní divadla v jiných regionech. A zatímco jinde se většinou teprve v posledních dvaceti letech objevují pokusy využít v novodobém divadle postupů a zkušeností všelidového tradičního divadla a nějakým způsobem tyto dva scénické proudy sblížit, v Bengálsku probíhá tento proces už víc jak století. Je však třeba zdůraznit, že zatím měla ze vzájemného ovlivňování větší prospěch džátra.

Seznámili jsme se jen s několika nejtypičtějsími ukázkami ze široké palety rozmanitých forem indického regionálního divadla. Všechny společně přesvědčivě dokumentují sílu divadelní tradice i velkou oblibu scénického umění mezi nejširšími vrstvami obyvatelstva Indie a dodnes tvoří neodmyslitelnou složku venkovské kultury této rozsáhlé země.

210

211

KÁLIDÁSA
VIKRAMA
a
URVAŠÍ

/drama o pěti dějstvích/

PŘEDEHRA
Velebení

*Žehnej vám Šiva, který vládne
nad nebesy i zemí sám,
jak v starých písmech stojí psáno,
on jediným je Pánem zván,
ten mocný bůh, jež člověk hledá
v nitru jógickým cvičením
a jehož jinak nedosáhne
než zbožností a snažením.*

ŘEDITEL Dost již okolků! (*Pohlédněte za scénu.*) Pojd' sem, Márišo!
Vstoupí jeho POMOCNÍK.

POMOCNÍK Tady jsem, pane.

ŘEDITEL Márišo, toto shromáždění už vidělo hry starých básníků.
Předložím mu proto nový kus z mytologie, který napsal Kálidása. Je třeba povědět všem hercům, aby každý přednesl pozorně svou roli.

POMOCNÍK Jak pán poroučí. (*Odejde.*)

ŘEDITEL A já zatím poprosím publikum, v němž se mísí urozenost s moudrostí:
Ukloní se.

Z laskavosti k milencům
či z obdivu, jež budí krása,
vyslechněte pozorně
hru, kterou složil Kálidása.

VÍLY

(za scénou) Zachraňte nás, vznešení, zachraňte nás, vy,
kteří jste stoupci bohů, i vy, kteří se pohybujete pod
oblohou!

ŘEDITEL

(naslouchá) Co to slyším za zvuky z povětří, sotva jsem
skončil se svým ohlášením? Jako by tam nařikaly samič-
ky mořských orlů.

Je to snad bzukot včel opilých květy?

Nebo zpěv kukaček zazněl sem z dále?

Či to tam zpívají ženy, jež slouží
v nebi všem bohům a jejich králi?

(Zamyslí se.) Ba ne — už vím!

To víla Urvaší spěchala právě
do služby k Pánovi v nebeském háji,

když padla v zajetí nepřátel bohů

a její družky teď žalostně lkají.

Odejde.

KONEC PŘEDEHRY

PRVNÍ DĚJSTVÍ

Vstoupí nebeské VÍLY.

VÍLY Zachraňte nás, vznešení, zachraňte nás, vy, kteří jste
stoupci bohů, i vy, kteří se pohybujete pod oblohou!

Spěšně vstoupí KRÁL a VOZATAJ s vozem.

KRÁL Zanechte nářků! Jsem Purúravas, který se vrací ze služ-
by u Boha slunce. Povězte mi, před kým potřebujete
ochranu.

RAMBHA Před zvůli démonů.

KRÁL A jakou zvůli se vůči vám démoni zase provinili?

RAMBHA Poslyš, velekráli! Naše milovaná družka Urvaší, ta spani-
lá zbraň, které používá mocný Indra, kdykoli se obává
něčí příliš tvrdé askeze, ta, která zahanbuje i vznešenou
Šivovu choť, pyšnou na svou krásu, ta ozdoba všeho stvo-
ření, se vracela z paláce boha Kubéry, a tu byla v půli
cesty spolu s Čitralékhou kýmisi zajata a unesena.

KRÁL Je vám známo, kterým směrem s nimi ten bidák uprchl?

VÍLY Na severovýchod.

KRÁL Pak tedy zanechte truchlení! Pokusím se přivést vám va-
ši družku zpět.

VÍLY To je čin hodný potomka Měsíční dynastie.

KRÁL Kde mě budete očekávat?

VÍLY Na vrcholku Zlaté hory.

KRÁL Vozataji, pobídní koně, aby se rychle rozletěli severový-
chodním směrem.

VOZATAJ Jak poroučíš, pane. (Učiní, jak mu bylo řečeno.)

KRÁL (naznačuje rychlost vozu) Výborně! Takovou rychlostí by-

chom dostihli i božského ptáka Garuda, tím spíš onoho 214
Indrova nepřítel.

Tisíce loukotí v kolech jedna se za druhou honí,
rozdrčen vozem uléhá černý mrak do cesty z písku,
jako by z kamene vytesal chocholy na hlavách koní,
praporec vpředu i vzadu znehybněl v šíleném trysku.

KRÁL i VOZATAJ s vozem odejdou.

SAHADŽANJA Hle, svatý král odjel. Pojdme tedy i my na místo, které
jsme mu určily.

MÉNAKA Ano, udělejme to!

Předvádějí výstup na vrchol Zlaté hory.

RAMBHA Zdalipak nám ten světec mezi králi vytrhne trn ze srdce?

MÉNAKA Nepochybuj o tom, přítelkyně.

RAMBHA Ale demony je těžké překonat.

MÉNAKA Když došlo k válce mezi nimi a bohy, sám mocný Indra
povolal ze světa lidí tohoto vysoce váženého muže a po-
stavil ho do čela armády, aby bohové zvítězili.

RAMBHA Kéž by zvítězil i nyní!

MÉNAKA *(na okamžik se zastaví)* Upokojte se, družky! Už je vidět
v dálce vůz svatého krále, vůz, který mu daroval Sóma,
s rozevlátou vlajkou s obrazem gazely. Soudím, že se ne-
vrací bez úspěchu. *(Dá jim znamení a všechny se zasta-
ví.)*

*Vstoupí KRÁL a VOZATAJ na voze s URVAŠÍ, jež se zavřenýma
očima pevně drží za ruku ČITRALÉKHU.*

ČITRALÉKHA Vzpamatuj se, přítelkyně!

KRÁL Buď klidná, krásná dívko!

Pryč je hrůza z nepřátel všech bohů,
vždyť tři světy chrání síla Pána.

215

Otevři už protáhlé své oči
jako lotos na jezeře zrána!

ČITRALÉKHA Ach běda, jen její dech prozrazuje, že je naživu, ale vědo-
mí ještě nenabyla.

KRÁL Velký strach zachvátil tvou družku. Pohleď!

Uprostřed dvojice ňader
klesá a znovu se zdvíhá
věnec, jenž zrazuje, jaká
na srdci leží jí tíha.

ČITRALÉKHA *(soucitně)* Urvaši, přítelkyně moje, vzpamatuj se!
Vždyť ani nevypadáš jako nebeská víla!

KRÁL Její srdce jak květ něžně
ještě teď se hrůzou třese.

Vidíš: roucho, jež hrud' halí,
jenom lehce dechem dme se.

URVAŠÍ *přichází k sobě.*

KRÁL *(s radostí)* Nechť ti požehnají nebesa, Čitralékho, tvoje
milovaná přítelkyně nabyla opět vědomí!

Jak noc, kterou tma opouští,
když měsíc vychází,
jak plamen ohně vítězný,
jenž dýmem prorazí,
jak Ganga kalu zbavená,
do šíře rozlitá —
tak září tělo spanilé,
jež z mdloby procitá.

ČITRALÉKHA Buď klidná, Urvaši. Velekrál, který má soucit s ohrožený-
mi, porazil zlotřilé demony, nepřátele bohů.

URVAŠÍ *(otevře oči)* Zachránil mě snad vševědoucí mocný Indra?

ČITRALÉKHA Ne Indra — svatý král Purúravas, který se bohu Indrovi podobá. 216

URVAŠÍ *(pohlédne na krále, pro sebe)* Prospělo mi věru nepřátelství mezi bohy a démony.

KRÁL *(dívá se na Urvaši, pro sebe)* Právem se cítily zahanbeny všechny nebeské víly, když pohlédly na tuto dívku, která se zrodila v okamžiku roztoužení ze stehna světce Nárájany. A přece snad ani nemůže být výtvořem askety.
Snad stvořil ji sám Měsíc, ten dárce světla, nebo bůh lásky Káma, či Pán jarních květů.
Jak mohla by být dílem vetchého světce, jenž dlí na modlitbách a sbohem dal už světu?

URVAŠÍ Kde jsou asi naše družky, Čitralékhó?

ČITRALÉKHA Jistě to ví náš zachránce král.

KRÁL *(s pohledem upřeným na Urvaši)* Vaše družky jsou na místě, kde vládne velký žal, paní.
Vždyť i mně, který na tebe náhodou chvíli hledět smím, zasteskne se, až odejdeš.
Což teprv věrným družkám tvým?

URVAŠÍ *(pro sebe)* Nektarem jsou tvá slova. Ale co je na tom divného, že se z měsíce řine nektar? *(Nahlas)* Právě proto mě srdce popohání, abych je už zase spatřila.

KRÁL *(ukazuje rukou vzhůru)*
Na Zlaté hoře čekají tě,
na cestu tvou zrak upřený,
tak jako lidé k luně hledí,
kdy zbaví se už zatmění.

URVAŠÍ *se tam zadívá s očima plnými touhy.*

ČITRALÉKHA Koho to hledá tvůj pohled, přítelkyně?

217 URVAŠÍ Mé oči se vpíjejí do toho, kdo se mnou sdílí můj žal.

ČITRALÉKHA *(s úsměvem)* Ale! A kdo je to?

URVAŠÍ Samozřejmě někdo, kdo je mi drahý.

RAMBHA *(vzhlédne s radostí)* Podívejte se, družky, už se vrací svatý král s naší přítelkyní Urvaši a s Čitralékhou jako měsíc v doprovodu dvou hvězd.

MÉNAKA *(dívá se)* Potkalo nás hned dvojí štěstí. Jednak se nám vrací naše milovaná přítelkyně, jednak vidíme opět zbožného krále bez zranění.

SAHADŽANJA Správně to připomínáš, Ménako, vždyť démony není jen tak snadné porazit.

KRÁL Zde je ten horský vrchol, vozataji. Zamiř s vozem dolů!

VOZATAJ Jak poroučíš, pane. *(Učiní tak.)*

URVAŠÍ *ředvádí otřes vozu při sestupu na zem a bázlivě se přimkne ke králi.*

KRÁL *(pro sebe)* Ach, můj sestup byl korunován úspěchem!
Když se vůz zachvěl, tu dotek jejího těla
vzrušil mé tělo k zbláznění,
jako když Káma dotkne se na stromě vánkem
zjara mladého lupení.

URVAŠÍ Poodstup trochu, přítelkyně!

ČITRALÉKHA Nemohu.

RAMBHA Uvítejme svatého krále, který nám prokázal tolik dobra.
Všechny víly přistoupí blíž.

KRÁL Vozataji, zastav vůz!
Nechť setká se už krasavice
s dychtivým houfem družek svých,
tak jako jaro setkává se
s věnci lián zas rozkvetlých.
VOZATAJ *zastaví vůz.*

- VÍLY
KRÁL
URVAŠÍ
- Nechť je požehnán vítězný velekrál!
A vy, paní, radujte se ze shledání se svou přítelkyní.
(vystupuje z vozu, opírajíc se o ruku Čitralékhy) Obejměte mě pevně, družky! Už jsem ani nedoufala, že se s vámi ještě někdy shledám.
Družky ji objímají.
- MÉNAKA
VOZATAJ
- (žehná Purúravasovi)* Ochraňuj zemi ještě sto věků, velekráli!
Pane, slyším hluk vozu, který se blíží velkou rychlostí od východu.
S náramky jak žhavé zlato
po nebi se kdosi žene
sem k vrcholu, jako mračno
blesky celé prozářené.
- VÍLY
ČITRARATHA
- (díívají se)* Ach, to je Čitraratha!
Vstoupí ČITRARATHA.
(spatří krále, s hlubokou úctou) Nechť ti, pane, nebesa požehnají za tvé vítězství nad nepřáteli mocného Indry!
- KRÁL
- To jsi ty, králi gandharvů? *(Sestoupí z vozu.)* Vítej, milý příteli! *(Navzájem se dotknou jeden ruky druhého.)*
- ČITRARATHA
- Když se, příteli, bůh Indra dozvěděl od Nárady, že démon Kéšin unesl Urvaši, přikázal vojsku gandharvů, aby ji vysvobodilo. Potom jsme však slyšeli od bytostí létajících povětřím o tvém vítězství a přišli jsme sem za tebou. Pojď nyní, prosím, s námi navštívit Indru. Prokázal jsi mu skutečně velkou službu. Vždyť —
Kdysi dávno daroval ji
králi bohů Nárájana
a teď, kdyžs ji vysvobodil,
byla mu zas tebou dána.

- KRÁL
- Ne, příteli, to neříkej!
Je to jen Indrova veliká božská moc,
jež jeho stoupencům dodává síly.
Častokrát ozvěnou řevu lva z horských skal
i sloni udatní zabiti byli.
- ČITRARATHA
KRÁL
- Dobře hovoříš. Skromnost je ozdobou statečných mužů.
Příteli, teď není vhodná chvíle, abych navštívil krále bohů. Odveď sám nebeskou vílu k jejímu veliteli!
- ČITRARATHA
- Jak myslíš. Pojďte tedy, paní!
Všichni odcházejí.
- URVAŠÍ
- Čitralékho, nemohu oslovit svatého krále, který mi prokázal takovou službu. Buď mými ústy ty!
- ČITRALÉKHA
- (obrátil se na krále)* Velekráli, Urvaši ti vzkazuje: S tvým svolením chci odnést tvůj věhlas jako drahého přítele do světa bohů.
- KRÁL
- Jděte, abychom se opět shledali.
Všichni s gandharvou v čele naznačují vzlet k obloze.
- URVAŠÍ
- (dělá, jako by její vzletnutí bylo přerušeno)* Ach, moje šňůra perel uvízla ve spleti lián. *(Pod touto záminkou se zastaví a hledí na krále.)* Vyprosti ji, Čitralékho!
- ČITRALÉKHA
- (podívá se s úsměvem)* Ano, opravdu jsi pevně chycena. Nedokáži tě vyprostit.
- URVAŠÍ
- Nevysmívej se a pomoz mi!
- ČITRALÉKHA
- Těžko ti pomohu. Ale přesto se o to pokusím.
- URVAŠÍ
- (směje se)* Zapamatuj si tato svá slova, drahá přítelkyně!
- KRÁL
- (pro sebe)*
Díky ti, liáno, za službu přátelskou,
žes ještě na chvílku zdržela víly,
abych se zas mohl pokochat pohledem
na její spanilý obličej bílý.

ČITRALÉKHA vyproští URVAŠÍ. *Ta pohlédne na krále a s povzdechem se zadívá za odlétajícími družkami.* 220

VOZATAJ Pane!

Když nepřítel krále bohů
do slaných vod sražen pad,
do toulce se tvůj šíp vrátil
jako do své díry had.

KRÁL Přistav vůz, ať mohu nastoupit.

VOZATAJ *tak učiní.* KRÁL *předvádí nastoupení do vozu.*
URVAŠÍ *(toužebně pohlíží na krále)* Kež bych se znovu setkala
s tím svatým králem, svým zachráncem! *(Odletí za gan-*
dharvou a přítelkyněmi.)

KRÁL *(otáčí se za Urvaši)* Ach, ta touha po tom, čeho nelze do-
sáhnout!

Jak s vláknem vyrvaným ze stonku lotosu
labuť pryč odlétá k mrakům,
Urvaši se srdcem, které mi vyrvala,
v oblacích mizí mým zrakům.

KONEC PRVNÍHO DĚJSTVÍ

MEZIHRA

Vstoupí POPLETA.

POPLETA Ach božičku! Já snad z toho králova tajemství prasknu
jako host na hostině s nejlepším jídlem. Mezi lidmi nedo-
kážu udržet jazyk za zuby. A tak dokud se král nevrátí ze
soudní síně, vylezu si sem na střechu paláce, kterému ří-
kají Božské okouzlení, a zůstanu tady, protože tu není

221

ani človíčka. *(Učiní tak, posadí se a zakryje si oběma ru-
kama ústa.)*

Vstoupí SLUŽKA.

SLUŽKA Moje paní, dcera krále z Káší, mi řekla: Poslyš, Nipuniko,
od té doby, co se velekrál vrátil ze služby u vznešeného
Boha slunce, vypadá, jako by přišel o srdce. Jdi a vytáhni
z urozeného Mánavaky příčinu jeho roztoužení! — Jak
mám teď toho králova bráhmanského přítele obelstít?
Ale čekám, že v něm královo tajemství nezůstane ani tak
dlouho jako kapka rosy, která se zachytila na špičce trá-
vy. *(Jde a rozhlíží se.)* Podívejme se, urozený Mánavaka
si tu dřepí o samotě jako opičák na obrázku a o čemsi du-
má. Půjdu za ním. *(Přistoupí blíž.)* Zdravím tě, vznešený
bráhmane!

POPLETA Buď pozdravena, paní! *(Pro sebe)* Jen jsem tu darebnou
služku viděl, už jako by se mi královo tajemství dralo ze
srdce ven. *(Pootočí trochu obličej, nahlas)* Co to, paní Ni-
puniko, že ses přestala oddávat hudbě a kamsi se ubíráš?
Přišla jsem za tebou na královnino přání.

SLUŽKA
POPLETA
SLUŽKA

A co ti královna přikázala?

Řekla mi: Urozený Mánavaka na mne zanevřel. Trpím
žalem, který jsem si nezasloužila, a on se na mne ani ne-
podívá.

POPLETA Copak se, Nipuniko, můj královský přítel dopustil na své
paní nějakého bezpráví?

SLUŽKA Vždyť oslovil královnu jménem té ženské, co po ní touží.
POPLETA *(pro sebe)* No tohle! Tak můj přítel vyzradil své tajemství
sám! Jak mám potom udržet jazyk za zuby já, ubohý
bráhma? *(Nahlas)* Takže náš pán nazval královnu Urva-
ši, co?

SLUŽKA Kdo je ta Urvaší, vznešený pane?
 POPLETA Existuje nebeská víla jménem Urvaší. Pohled na ni ho tak pobláznil, že se pro ni trápí a ještě k tomu mučí i mne, bráhmana, tím, že se odvrací od jídla.

SLUŽKA *(pro sebe)* Podařilo se mi vyrvat mu páново nedostupné tajemství. Teď půjdu za paní a povím jí to. *(Odchází.)*

POPLETA Nipuniko, vyříd' mým jménem dceři krále z Káší, že už mě omrzelo odvracet přítele od té jeho vidiny. Jestli mu paní ukáže svou lotosovou tvář, určitě se k ní vrátí.

SLUŽKA Jak poroučíš, urozený pane. *(Odejde.)*
 BARD *(za scénou)* Ať žije král!
 Stejný ti úděl připadá jak slunce úsvitu —
 zahánět tmu a strach a světlo přinášet lidu.
 A jako slunce chvíli vždy postojí v zenitu,
 odej se také ty v poledne chvíličky klidu!
 POPLETA *(poslouchá)* Můj drahý přítel se už jistě zvedl ze soudcovské stolice a přichází sem. Připojím se proto k němu. *(Odejde.)*

KONEC MEZIHRY

DRUHÉ DĚJSTVÍ

KRÁL *Vstoupí roztoužený KRÁL a POPLETA.*
 Od první chvíle, kdy jsem ji spatřil,
 vešla mi do srdce nebeská víla
 cestou, již vnikla Kámová střela,
 ta, která nikdy snad nezabloudila.

POPLETA Však se tím dcera krále z Káší taky pořádně trápí!
 KRÁL *(pohlédne na něho)* Střežíš přece tajemství, které jsem ti svěřil, že?
 POPLETA *(pro sebe)* Služka Nipunika mě oklamala. Proč by se můj přítel jinak na to ptal?
 KRÁL Co mlčíš?
 POPLETA Tak důkladně jsem si spoutal jazyk, pane, že ani tobě nedokážu odpovědět.
 KRÁL To je správné. Ale čím se mám teď zabavit?
 POPLETA Pojdme do kuchyně, pane!
 KRÁL Co tam?
 POPLETA Až budeme přihlížet přípravě pěti různých pokrmů a všemu tomu ruchu kolem, zapomeneš na svou touhu.
 KRÁL Ty se tam v blízkosti toho, po čem toužíš, jistě potěšíš, ale jak to může rozptýlit moje srdce, které dychtí po něčem, čeho je těžké dosáhnout?
 POPLETA Pane, jistě také Urvaší viděla tebe, ne?
 KRÁL A co z toho?
 POPLETA Myslím, že pro tebe nebude přece jen tak docela nedosažitelná.
 KRÁL Už samo toužení po její dokonalé kráse je zázrak.
 POPLETA Takovými řečmi jen zvětšuješ mou zvědavost. Je snad Urvaší stejně bez soupeře svou krásou jako já svou oškli-
 vostí?
 KRÁL Víš, Mánavako, není vůbec možné popsat každý její úd.
 Poslechni si proto alespoň celkový souhrn!
 POPLETA Poslouchám pozorně, pane.
 KRÁL Ozdobou je pro ozdoby
 a šperkem šperku krásnějším,

je příměrem přirovnání
to její tělo — prostě vším.

POPLETA A tak jsi z touhy po té božské kráse složil svatý slib, že budeš žít jako koroptev, která se sytí jen měsíčními parprsky, co? Kam tedy chceš jít?

KRÁL Pro toho, kdo touží, není jiného útočiště než samota. Zaved' mě do zahrady harému!

POPLETA (pro sebe) Co se dá dělat? (Nahlas) Tudy, pane!

POPLETA Oba obcházejí.

POPLETA Už se blížíme k harémovému sadu. Něžný jitřní vánek ti jde v ústřety.

KRÁL (rozhlíží se) Dobře jsi nazval ten vánek.
Liány jasmínu hýčká
a keře hladí svou dlaní,
jak milý nad milou v touze
s láskou a něhou se sklání.

POPLETA Ba ba, takové už má sklony. (Jdou dál.) Tady je harémový sad. Vejdi, pane!

KRÁL Jdi napřed, příteli!

KRÁL Oba předvádějí vstup do zahrady.
(hraje úlek) Očekával jsem, příteli, že až vejdu do sadu, mému srdci se uleví od jeho bolesti, ale dopadlo to jinak.
Marně jsem doufal, že snad tichý sad
ztiší stesk po mojí milé;
kdo proti proudu se pokouší plout,
tomu proud nepřidá k síle.

POPLETA Jak to myslíš?

KRÁL Bůh s pěti šípy srdce mi ničil
už předtím touhou po ní —

tím spíš zde v háji uprostřed stromů,
kde všechno květy voní!

POPLETA Zanech těch nářků, pane! Zanedlouho ti jistě sám bůh lásky přijde na pomoc, abys dosáhl toho, po čem toužíš.

KRÁL Beru tě za tvé bráhmanské slovo.
Oba obcházejí.

POPLETA Podívej se, pane, jak je líbezný tento háj, který je jako vtělení boha jara.

KRÁL Vidím to na každém kroku.
Amarant kvete tu, zepředu růžový jak nehty krasavic,
zezadu modrý,
zardělý pupenec ašóku chystá se rozpuknout v květ,
vedle zas mangový výhonek, jen lehce zardělý pelem,
a vprostřed, příteli, jaro, jež opájí svět.

POPLETA Tady to prostorné loubí z lián, dobře chránící dláždění z černých kamenů a ozdobené květy, které probodávají čmeláci, jako by čekalo, aby ti smělo posloužit. Přijmi jeho pozvání!

KRÁL Jak chceš.
Oba se posadí.

POPLETA A teď tu sed', těš se pohledem na rozkošné liány a zapomeň na svou touhu po Urvaši, pane!

KRÁL (s povzdechem)
Mé oči, zmlsané pohledem na ni,
touží stále jen po ní —
proč by je těšily liány, které
tíží květů se kloní?
Raději přemýšlej o nějakém způsobu, jak bych mohl dosáhnout svého cíle.

- POPLETA *(směje se)* Když král bohů Indra zatoužil po Ahalji, měl mu být rádcem hrom, a tobě, který toužíš po Urvaši, mám zase radit já. Oba jste stejně pobláznění! Ty vůbec nepřemýšlíš.
- KRÁL
POPLETA *(zadumaně)* Už přemýšlim. Jen neruš mou meditaci nějakými nářky!
- KRÁL Daleko je jak luna, jíž v tváři podobá se, touha po ní nedá srdci spát, tušení mě však hřeje, že v nedalekém čase přece jen ji znovu spatřím snad.
Zůstane zabrán do milostného roztoužení. Vzduchem přiletí URVAŠÍ a ČITRALÉKHA.
- ČITRALÉKHA Za jakým mě to vedeš cílem, který mi nechceš prozradit, Urvaši?
- URVAŠÍ *(s milostnou touhou a zahanbeně)* Přítelkyně, když jsem ti na vrcholu Zlaté hory pravila, že moje perlová šňůra uvízla ve spleti lián a že chci, abys ji vyprostila, vysmála ses mi, že jsem opravdu pevně chycena a že mě nedokážeš vyprostit — a teď se mě ptáš, kam jdeme?
- ČITRALÉKHA Snad nechceš jít za zbožným králem Purúravasem?
- URVAŠÍ Takový je můj úmysl, až se zbavím studu.
- ČITRALÉKHA Rozmysli si to ještě! Kdo tě za ním žene?
- URVAŠÍ Srdce.
- ČITRALÉKHA A kdo ti to poradil?
- URVAŠÍ Bůh lásky Káma.
- ČITRALÉKHA K tomu už nemám co dodat.
- URVAŠÍ Tak mi ukaž cestu, po níž se k němu bez překážek dostanu.
- ČITRALÉKHA Buď klidná, přítelkyně! Vždyť nás vznešený učitel bohů naučil kouzlu zvanému Nepřemožitelné, které nás udělá

neviditelnými, takže unikneme všem nepřátelům nesmrtelných.

- URVAŠÍ *(zahanbeně)* Pamatuješ si, jak ho použít?
- ČITRALÉKHA Moje srdce na nic nezapomíná.
Obě předvádějí bloudění.
- ČITRALÉKHA Podívej, se, Urvaši! Dorazily jsme k Purúravasovu paláci, který je diadémem města Pratišthány a jako by se zhlížel ve svatých vodách soutoku vznešené Gangy s Jamunou.
- URVAŠÍ *(dojatě se dívá)* Opravdu by se dalo říci, že tu nebe sestoupilo na zem. *(Uvažuje.)* Kde asi je ten muž plný soucitu se všemi ohroženými?
- ČITRALÉKHA Sestoupíme tady do té zahrady, která je jako část nebeského sadu Nandany, a zjistíme to.
Obě sestoupí.
- ČITRALÉKHA *(spatří krále, s radostí)* Ten, o němž jsme právě hovořily, tě tu vyhlíží jako vznešený měsíc noční lotos.
- URVAŠÍ *(dívá se)* Velekrál mi teď, Čitralékho, připadá ještě dražší než při prvním setkání.
- ČITRALÉKHA Tak to má být. Pojď, přistoupíme k němu.
- URVAŠÍ Ještě ne. Chci stát nablízku zahalena svou neviditelností a poslechnout si, o čem si to tu v samotě vypráví se svým přítelem.
- ČITRALÉKHA Jak si přeješ.
Obě učiní, jak bylo řečeno.
- POPLETA Pane, už jsem přišel na to, jak bys mohl znovu vidět tu, po níž tolik toužíš.
- KRÁL *mlčí.*
- URVAŠÍ Kdo je ta šťastná žena, která se někde baví, zatímco on ji hledá?

- ČITRALÉKHA Co ti brání zjistit to meditací?
 URVAŠÍ Bojím se dozvědět se to náhle nadpřirozenou silou.
 POPLETA Hej, pane, povídám, že jsem přišel na to, jak bys mohl opět spatřit svou milovanou.
 KRÁL Mluv, příteli!
 POPLETA Pokloň se spánku, který přináší sny, anebo si nech namalovat obraz Urvaši na plátno a těš se z pohledu na něj.
 URVAŠÍ *(s radostí)* Vzpamatuj se, mé bázlivé srdce!
 KRÁL Ani jeden z tvých dvou prostředků není k ničemu.
 Kde najde srdce zraněné Kámovým šípem spánek, jenž přinese blažené snění?
 A co si počít s obrázkem překrásné tváře, když ani vidět jej pro slzy není?
 ČITRALÉKHA Slyšelas to, Urvaši?
 URVAŠÍ Slyšela. Ale ani to ještě mému srdci nestačí.
 POPLETA Tak to už jsem s rozumem v koncích.
 KRÁL *(s povzdechem)*
 Bud' neví, že nemoc srdce mi trýzní,
 či ví, však pro lásku výsměch má pouhý.
 Tak či tak zvítězil bůh lásky Káma,
 i když mi odepřel splnění touhy.
 ČITRALÉKHA Slyšíš?
 URVAŠÍ Ach běda, takto mě tedy chápe! Čitralékho, nemohu před něho předstoupit a ukázat se mu, ale napíši mu kouzelnou silou dopis na březovou kůru a hodím mu jej.
 ČITRALÉKHA Souhlasím.
 URVAŠÍ *dělá, jako by psala dopis, a hodí jej.*
 POPLETA Ale ale, copak je tohle? Snad sem nespada la hadí kůže, aby mě polkla!

- KRÁL *(podívá se)* To není žádná hadí kůže, ale dopis napsaný na kůře z břízy.
 POPLETA Pak jistě slyšela neviditelná Urvaši tvé bedování a na znamení své lásky ti poslala tato slova napsaná na kusu březové kůry.
 KRÁL Pro ty, kdo touží, není nic nemožné. *(Vezme dopis, přečte jej a pak s radostí)* Uhádl, příteli.
 POPLETA Moc rád bych si taky poslechl, co tam stojí psáno.
 URVAŠÍ Výborně! Jsi chytrý, příteli.
 KRÁL Poslouchej! *(Předčítá:)*
 Aníž o tom víš, můj pane, láska schvátla mě,
 bez vědomí mého ty zas myslíš jenom na mě.
 Ač na hebkém loži z květů lehám v nebes háji,
 něžné vánky jak plameny mi teď připadají.
 URVAŠÍ Co bude dál?
 ČITRALÉKHA Co by mohlo být? Co na to může odpovědět muž, jehož celé tělo je jako chřadnoucí stoněk lotosu?
 POPLETA Musí to být pro tebe stejné potěšení, jako když já, který rád dobře jím, dostanu pozvání na hostinu.
 KRÁL Jak to můžeš nazývat pouhým potěšením?
 Ta slova ve verších svěřená dopisu
 hovoří o stejné lásce jako mé city;
 letí mi v ústrety jak pohled očí dvou,
 jež z tváře zardělé touhou milostnou svítí.
 URVAŠÍ Jsme na tom tedy oba stejně.
 KRÁL Bojím se, příteli, aby pot z mých prstů nesmyl písmena.
 Podrž raději dopis mé milované ve své ruce.
 POPLETA *(vezme jej)* Ale copak ti Urvaši ukázala jenom květy stromu touhy a jeho plody ti hodlá odepřít?

URVAŠÍ Čitralékho, dokud nepřekonám rozpaky z jeho přítomnosti, ukaž se mu ty a prozrad' mu mé smýšlení!

ČITRALÉKHA Dobrá. *(Sejme závoj a přistoupí ke králi.)* Vítězství velekráli!

KRÁL *(zmaten, ale s úctou)* Buď vítána, paní! *(Rozhlíží se kolem.)* Ach, přítelkyně!
Jak chceš mě těšit svým příchodem,
když s tebou není má milá?
Víc jsem se radoval, když s tebou
jak Ganga s Jamunou byla.

ČITRALÉKHA Vždycky se přece napřed objeví mraky a teprve potom blesk.

POPLETA *(stranou)* Jakže? To není Urvaši? Pak je to jistě její družka.

KRÁL Posad' se sem na sedátko!

ČITRALÉKHA Urvaši sklání před tebou, velekráli, hlavu a posílá ti vzkaz.

KRÁL Co mi vzkazuje?

ČITRALÉKHA Když se mne zmocnil zlý nepřítel bohů, byls mi, velekráli, útočištěm. Ted' by ses měl nade mnou slitovat znovu, neboť když jsem na tebe pohlédla, stala jsem se obětí mocné lásky.

KRÁL Ach, přítelkyně!
O jejím trápení hovoříš pouze,
co však víš o žalu v mém srdci skrytém?
Společný lásky stesk poji nás v touze —
spoj nás už jak lotos s měsíčním svitem!

ČITRALÉKHA *(přistoupí k Urvaši)* Pojd' sem, Urvaši! Viděla jsem, jak krutě trýzní bůh lásky tvého nejmilejšího, a stala jsem se jeho poslem.

231 URVAŠÍ *(odloží závoj)* Ach, ty nevěrnice, jak snadno jsi mě zradila!

ČITRALÉKHA *(s úsměvem)* Hned uvidíme, kdo koho zradí. Vezmi na sebe svou podobu!

URVAŠÍ *(zdráhavě předstoupí, stydlivě)* Nechť je ti dopřáno vítězství, velekráli!

KRÁL *(s radostí)* Krásko!
Už tím mi vítězství dopřáno bylo,
že zrak můj tebe zas vidí —
žeš přišla ze světa mocného Indry
sem na svět smrtelných lidí.
Vezme ji za ruku a posadí na sedátko.

POPLETA Jaké nezpůsoby se to rozmohly v tomto království! Příteli a bráhmanovi se ani pozdravu nedostane?
URVAŠÍ *se mu s úsměvem pokloní.*

POPLETA Buď zdráva, paní!

POSEL BOHŮ *(za scénou)* Čitralékho, pověz Urvaši, aby si pospíšila.
Mocný pán přikázal, aby dnes Bharata předvedl bohům před zraky nebe nový kus, jež složil a jemuž naučil Urvaši, ostatní víly i tebe.
Všichni poslouchají, URVAŠÍ zesmutní.

ČITRALÉKHA Slyšelas slova posla bohů? Požádej velekrále, aby tě nechal odejít.

URVAŠÍ *(s povzdechem)* Nezmohu se ani na slovo.

ČITRALÉKHA Velekráli, Urvaši ti chce říct: Jsem podrobena cizí vůli. S tvým svolením chci zůstat neprovinilá vůči králi bohů.
(stěží se zmůže na to, aby promluvil) Nejsem stoupencem těch, kdo se protíví rozkazům vašeho pána. Ale nezapoňte na mne!

URVAŠÍ *dává najevo lítost nad rozchodem, dívá se na krá-*
le a se svou družkou odchází. 232
 KRÁL *(s povzdechem)* Jako by mi najednou nebyly oči k niče-
 mu.
 POPLETA *(chce mu ukázat dopis)* Ale tenhle kus březové . . . *(Nedo-*
poví, pro sebe) Ach běda, z úžasu při pohledu na Urvaši
 mi ten dopis z březové kůry vypadl z ruky!
 KRÁL Cos chtěl říct?
 POPLETA Jen to, příteli, aby ses nenechal omráčit zármutkem. Ur-
 vaši je k tobě jistě pevně připoutána a neodešla odtud,
 aby to pouto uvolnila.
 KRÁL I já si to myslím. A přece — odešla . . .
 Ač nevládne vlastním tělem,
 mé srdce si s sebou vzala —
 snad záchvěvy krásných ňader
 z mé hrudi je vylákala.
 POPLETA *(pro sebe)* A ve mně se zase zachvívá srdce obavami, kdy
 bude můj přítel král chtít, abych mu vydal dopis na břez-
 zové kůře.
 KRÁL Jak se mám teď, příteli, rozptýlit, když moje srdce blouzní?
(Rozpomene se.) Podej mi její dopis!
 POPLETA *(rozhlíží se zarmouceně na všechny strany)* Nikde jej tu
 nevidím. Je to zázrak, pane — ten dopis určitě odletěl za
 Urvaši.
 KRÁL *(rozezleně)* Vždycky natropíš nějaké zmatky!
 POPLETA Tak jej hledejme! *(Vstane.)* Snad bude tady. Nebo tam.
(Předvádí hledání.)
 KRÁLOVNA *Vstoupí* KRÁLOVNA AUŠÍNARÍ *se* SLUŽKOU *a družinou žen.*
 Opravdu jsi, Nipuniko, viděla velekrále vstoupit v doprovod
 urozeného Mánavaky sem do liánového loubí?

233
 SLUŽKA Už mě někdy milostpaní slyšela zalhat?
 KRÁLOVNA Schovám se tedy zde za liánami a poslechnu si, jestli jsou
 ty důvěrné zprávy, které jsi mi přinesla, pravdivé nebo
 ne.
 SLUŽKA Jak si paní přeje.
 KRÁLOVNA *(popojde kupředu a rozhlédne se)* Co je to za list, Nipuni-
 ko, který sem zavál jižní vítr a jenž se podobá kousku
 čerstvé březové kůry?
 SLUŽKA *(rozpozná to)* Opravdu je to dopis napsaný na březové ků-
 ře, milostpaní. *(Zvedne jej.)* Mám vám to přečíst?
 KRÁLOVNA Napřed se podívej, jestli to není něco závadného. Když
 ne, poslechnu si to.
 SLUŽKA *(učíní tak)* Paní, tohle jen potvrzuje všechny ty pověsti.
 Myslím, že ten dopis ve verších psala Urvaši našemu krá-
 li. Jistě nám padl do rukou jen díky nedbalosti urozeného
 Mánavaky.
 KRÁLOVNA Sděl mi jeho obsah!
 SLUŽKA *jí přečte dopis.*
 KRÁLOVNA S tímhle důkazem už můžeme vyhledat toho milence ne-
 beských víl.
 SLUŽKA Jak paní poroučí.
Obě obcházejí spolu s družinou kolem liánového loubí.
 POPLETA Příteli, co to tam na úpatí návrší žene vítr?
 KRÁL *(vstane)* Jižní větre, vznešený příteli Jara!
 Odnes si vůni, již sebral jsi rozkvetlým liánám,
 proč mi však bereš, co drahá ruka mi dala?
 Vždyť láskou chorý, jak víš, se pokouší utěšit
 kdejakou věcí, byť byla skromná a malá.
 SLUŽKA Zrovna hledají tohle, milostpaní.
 KRÁLOVNA Vidím.

POPLETA Pane, nechal jsem se oklamat perem z pavího ocasu, které vypadalo jako zvadlý modrý lotos. 234

KRÁL Jsem ztracen, já ubožák!

KRÁLOVNA *(náhle k němu přistoupí)* Zanech nářků, můj choti a pane, zde je ten dopis na březové kůře.

KRÁL *(zmateně pro sebe)* Hleďme, to je královna! *(Nahlas)* Bud' vítána, paní!

KRÁLOVNA Spíš jsem tu teď asi nevíтанá.

KRÁL *(stranou)* Co teď, příteli?

POPLETA *(stranou)* Zloděj přistížený s lupem těžko hledá odpověď.

KRÁL *(odvrátí se)* Teď není čas na žerty, hlupáku! *(Nahlas)* Nehledám ten dopis, sháněl jsem se po listu se zaříkadly.

KRÁLOVNA Sluší se tajit své štěstí.

POPLETA Popožeň ho, paní, aby se šel najíst. Je to zdravé, když si člověk uklidní žluč.

KRÁLOVNA Ten bráhmán ale dovede přítele utěšit, vid', Nipuniko?

POPLETA Jak by ne! Pestré jídlo vždycky utěší.

KRÁL Hlupáku, provinil jsem se a ty to ještě zhoršuješ.

KRÁLOVNA Ničím ses neprovinil, pane. To já jsem se provinila tím, že jsem se před tebou objevila, ačkoli jsem ti proti myslí. Raději odejdu. *(S hněvem se chystá k odchodu.)*

KRÁL Já věru vinen jsem, má krásná choti, zanech už hněvu, vrať srdci klid! Jestliže hněvá se ta, které slouží, jak by moh otrok bez viny být?
Padne jí k nohám.

KRÁLOVNA *(pro sebe)* Neberu jeho naléhání na lehkou váhu. Ale bojím se, abych později nemusela pykat za svou laskavost. *(Odvrátí se od krále a s družinou odejde.)*

235 POPLETA Královna se žene pryč nemilosrdně jako rozvodněná řeka. Už můžeš zase vstát.

KRÁL *(vstane)* Nepodařilo se to, příteli. Podívej se! Nemůže lichotkou oklamat ženu muž, který jinou je zmámen, tak jako nemůže ošidit znalce sebelíp zbarvený kámen.

POPLETA Stejně jsi s ní hovořil vlídně. Vždyť ten, koho bolí oči, nesnese před sebou ani plamínek lampy.

KRÁL Nemluv tak! I když mé srdce odešlo za Urvaší, chovám královnu ve velké úctě. Protože však odmítla mou pokoru, budu muset být i já vůči ní neoblomný.

POPLETA Bud' si neoblomný! Ale teď máš ve svých rukou život vyhladovělého bráhmána. Je už opravdu nejvyšší čas ke koupeli a jídlu.

KRÁL *(pohlédne vzhůru)* To už je poledne? Ba věru! Páv horkem ztýraný chladí se v korytku u kmene stromu a včely zemdlené hledají ochranu v kalichu květů, kachny se stahují do chládku k lotosům u stinných břehů a v loubí papoušek svou žízeň znaveně žaluje světu. Oba odejdou.

KONEC DRUHÉHO DĚJSTVÍ

Vstoupí dva Bharatovi žáci.

PRVNÍ ŽÁK Příteli Pélavo, když se náš učitel vrátil z příbytku Boha ohně do paláce mocného Indry, vzal tě s sebou, ale mě nechal na stráži u Agniho. Proto se tě chci zeptat: Líbilo se bohům představení našeho učitele?

DRUHÝ ŽÁK Nevím, jestli se jim líbilo, Gálavo. Ale ve veršovaném ku-se o tom, jak si Lakšmí volila manžela, který složila Sarasvatí, se Urvaší nechala unést nemístnými city.

PRVNÍ ŽÁK Zvolila snad na některém místě nesprávné slovo?

DRUHÝ ŽÁK Ano. V roztržitosti vypadla z role.

PRVNÍ ŽÁK A jak?

DRUHÝ ŽÁK Ménaka v roli Váruní se zeptala Urvaší, která hrála Lakšmí: „Sešli se tu páni i ochránci všech tří světů, bohové v čele s Višnuem. Ke kterému z nich se přiklání tvé srdce?“

PRVNÍ ŽÁK A dál?

DRUHÝ ŽÁK Místo aby vyslovila Višnuovo jméno, uklouzlo jí: „K Purúravasovi.“

PRVNÍ ŽÁK Rozum a smysly jsou poslušný osudu. A Bharata se na ni nerozhněval?

DRUHÝ ŽÁK Náš svatý učitel ji prokrel, ale Indra se nad ní slitoval.

PRVNÍ ŽÁK Jak to?

DRUHÝ ŽÁK Učitel ji na místě prokrel slovy: „Za to, žes neposlechla mých ponaučení, nebudeš už mít místo v nebi!“ Ale mocný král bohů pohlédl na Urvaší, která tam stála s hlavou sklopenou studem, a řekl: „Musím prokázat laskavost zbožnému králi, svému spojenci v boji, k němuž je při-

poutáno tvé srdce. Pobývej tedy s Purúravasem tak dlouho, dokud nespátí svého potomka.“

PRVNÍ ŽÁK To je mocnému Indrovi, který zná tajemství lidského nitra, opravdu podobné.

DRUHÝ ŽÁK *(pohlédne k slunci)* Při tom povídání jsme málem zmeškali dobu večerního omývání. Pojd', vrátíme se k učiteli. *Oba odejdou.*

KONEC MEZIHRY

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Vstoupí KOMORNÍK.

KOMORNÍK Každý otec rodiny se v mužném věku snaží stále vlastní jmění shromáždit, dokud syn to jeho břímě nedokáže sám nést dále, do té doby nemá klid.

Pro nás je však tato služba, která klidu nedopřeje, jako věčné vězení;

ženy hlídat, ženám sloužit na mou věru přetěžké je, to se nikdy nezmění.

(Obchází.) Dcera krále z Káší, která složila svatý slib, mi přikázala: Odložila jsem svůj hněv a prostřednictvím Nipuniky jsem pozvala velekrále, aby se zúčastnil mého obřadu. Pověz tedy mým jménem králi, že ho chci vidět, až ukončí svou večerní modlitbu. *(Obchází kolem a rozhlíží se.)* Rozkošné je pobývat v podvečer v královském paláci.

Korunka na hlavě pávovi, jenž klímá ospale,
líně se houpá,
hořubi usedli na římsách v oblacích kadidla,
jež z oken stoupá,
harému stařícký strážce, jenž slouží tak oddaně,
na místa staví
zářivé večerní lampy, ať do domu přinesou
blaho a zdraví.

(Pohlédne do zákulisí.) Hleďme, pán už přichází.

Uprostřed zářících lamp v rukou krasavic
už krále vidím sem jíti
jak horu chodící, na jejichž úbočích
plaménky květů svítí.

Postavím se tedy sem, kde na mne jistě padne jeho pohled.

Vstoupí KRÁL s doprovodem, jak byl vylíčen, a POPLETA.
(pro sebe)

KRÁL

Uprostřed denního ruchu jsem v starostech
na touhu zapomněl;
jak bych však předlouhou noc, která nadchází,
bez milé přečkat měl?

KOMORNÍK

(přistoupí k němu) Nechtě je ti dopřáno vítězství, velekráli! Paní ti vzkazuje: Ze střechy démantového paláce je krásný pohled na lunu. Chci se tam setkat se svým pánem jako Róhiní se svým milovaným Měsícem.

KRÁL

Vyříd' královně, že učiním, co si přeje.

KOMORNÍK

Jak pán poroučí. *(Odejde.)*

KRÁL

Domníváš se, příteli, že to královna myslí s tím pokáním vážně?

POPLETA

Hádám, že se v ní dodatečně probudily výčitky svědomí

a že tím pokáním chce smýt předchozí porušení poslušnosti.

KRÁL

Správně hovoříš. Vždyť přece:

Leckdy žena proviní se,
pak ji lítost zachvátí,
a aby to napravila,
pomyšlení dělá ti.

POPLETA

Zaveď mě tedy na střechu démantového paláce!
Pojd' tudy, pane! Vystup po schodech z křišťálu, chladivých jako voda Gangy, na střechu démantového paláce, kde je vždycky krásně.

POPLETA

KRÁL *vystupuje.* *Všichni předvádějí výstup po schodech.*
(ukazuje) Jistě už brzy vyjde měsíc, tvář východu se zardívá a zbavuje se tmy.

KRÁL

Dobřes to řekl.

Paprsky měsíce skrytého za horou
ženou tmou před sebou do dále,
jak černé kadeře kol tváře měsíce
do uzlu svázat by hodlaly.

POPLETA

Podívej se, pane, už vychází ten vládce léčivých bylin, podobný sladkému koláči.

KRÁL

(s úsměvem) Mlsounovi všechno připomíná něco k snědku.

(Sepne ruce.) Vznešený pane hvězd!

Skláním se před tebou, jenž zdobíš Šivovu hlavu
a spolu s dobrým sluncem svítíš k práci,
který svým nektarem oblažíš předky i bohy
a jehož záře noci život vrací.

POPLETA

Posaď se, pane, abych se mohl taky pohodlně uvelebit.

KRÁL

(poslechne Popletu, usedne a podívá se na svou družinu)

- Když svítí jasný měsíc, proč jej ještě napodobovat lampami? Jděte si lehnout, paní!
- DRUŽINA
KRAL Jak pán poroučí. *(Odejdou.)*
(pohlédne na měsíc) Příteli, královna přijde až za chvíli. Dokud tu není, svěřím ti, v jakém jsem stavu.
- POPLETA Není ji ještě vidět, pane. Ale pohled na její lásku, která je stejná jako tvoje, by ti měl dodat naděje.
- KRAL Je tomu tak. Žár mého srdce je stále mocnější.
Tak jako proud, jenž musí překonat překážky skal,
rychleji žene se k moři,
i láska, jež trpí, než miláčka dožije se,
žhavějším plamenem hoří.
- POPLETA A čím ti víc hubnou touhou údy, tím je okamžik tvého shledání s nebeskými vílami blíž.
- KRAL *(s posunkem)*
Hleď, dobré znamení — sama se pohnula
má paže pravá
a stejnou naději mé duši toužící
jak tvá řeč dává.
- KRAL *setrvá v nadějném očekávání. Vzduchem přiletí URVAŠÍ v šatu ženy oblečené na schůzku a spolu s ní ČITRALÉKHA.*
- URVAŠÍ *(podívá se na sebe)* Líbí se ti, Čitralékho, moje šaty na schůzku — s perlovými šperky a tento modrý plášť?
- ČITRALÉKHA Nedostává se mi slov, abych je dostatečně pochválila. Mám dojem, že bych byla docela ráda sama Purúravásem.
- URVAŠÍ Jsem celá bez sebe. Přiveď mi ho rychle, nebo mě zaveď k jeho obydlí!

- ČITRALÉKHA Už jsme dorazily k jeho paláci, který se jako zářivý vrchol hory Kailáasy zrcadlí na noční hladině Jamuny.
- URVAŠÍ Zjisti svou kouzelnou silou, kde je ten zloděj mého srdce a co právě dělá.
- ČITRALÉKHA *(pro sebe)* Počkej, trošku si s tebou zažertuju. *(Nahlas)* Už ho vidím, Urvaši. Zrovna se na místě vhodném k radovánkám oddává rozkoši se svou milovanou.
- URVAŠÍ Ale nemluv! Moje srdce ti stejně nevěří! Přítelkyně Čitralékho, ty si vymýšlíš. Vždyť právě před schůzkou se svou milovanou mi uloupil srdce.
- ČITRALÉKHA Zbožný král se zdržuje na střeše démantového paláce jen ve společnosti svého přítele. Pojd'me tam!
Obě sestoupí.
- KRAL Bolesti lásky přibývá spolu s nocí, příteli.
- URVAŠÍ Srdce se ve mně chvěje nad jeho nejasnými slovy. Vyslechněme potají jejich rozhovor, aby se mé pochybnosti rozplynuly.
- ČITRALÉKHA Jak si přeješ.
- POPLETA Kochej se raději měsíčními paprsky plnými nektaru!
- KRAL Ty mi v mé bolesti neuleví. Hleď!
Lože z květů, jež prý chladí,
měsíční svit, který hladí,
ani santál, ani perly bílé
nezaženou lásky muka —
to zmůže jen její ruka,
nebo aspoň hovor o mé milé.
- URVAŠÍ Tady máš, mé srdce, odměnu za to, žes mě opustilo a odešlo za ním.
- POPLETA Správně. Když nemám koláče ani cukroví, také najdu štěstí aspoň v tom, že na ně myslím.

KRÁL To je ti podobné.
POPLETA Určitě ji už brzo získáš.
KRÁL Také si to myslím.
ČITRALÉKHA Slyšíš, ty nespokojená?
POPLETA Proč?
KRÁL Jen jednu těla část jak tělo skutečné
cítím, že mám —
tu, které dotkla se, když se vůz otrásl —
zbytek je klam.
URVAŠÍ Proč vlastně ještě otálím? (*Najednou přistoupí blíž.*) Či-
tralékho, stojím před ním — a velekrál je docela netečný!
ČITRALÉKHA (*s úsměvem*) Vždyť jsi ještě neodložila závoj, který tě dělá
neviditelnou.
HLAS (*za scénou*) Pojd' tudy, paní!
Všichni poslouchají, URVAŠÍ s přítelkyní se zasmuší.
POPLETA Pane, přichází královna. Zapečeť si raději ústa!
KRÁL I ty měj ústa na zámek!
URVAŠÍ Co si teď počneme, Čitralékho?
ČITRALÉKHA Nepospíchej tak! Zatím jsi ještě neviditelná. Královna
má na sobě šat kajícnice, jistě se tu dlouho nezdrží.
Vstoupí KRÁLOVNA a její družina s obětinami.
KRÁLOVNA (*pohlédne na měsíc*) Měsíc s gazelou ve znaku září dvoj-
násob, když je spojen se svou milovanou Róhiní.
SLUŽKA Pán bude zářit ještě víc, až se spojí s milostpaní.
Obě přecházejí.
POPLETA Pane, královna mě určitě požádá o bráhmanské požehná-
ní a odmění mě obětinami. Ale dnes je milá mým očím
hlavně proto, že se chce pod záminkou obřadu s tebou
usmířit.

242

243

KRÁL (*s úsměvem*) Dojde k obojímu. Mně však připadá to dru-
hé důležitější.
Zdá se, že přichází jak milost vtělená,
bez pýchy, s pokorně skloněnou hlavou,
v bělostném rouše, bez šperků na těle,
kadeře svázaný posvátnou trávou.
KRÁLOVNA (*přistoupí*) Necht' je ti dopřáno vítězství, velekráli!
DRUŽINA Ať náš pán vždycky vítězí!
POPLETA Bud' pozdravena, paní!
KRÁL Vítám tě, královno. (*Vezme ji za ruku a posadí.*)
URVAŠÍ Právem ji oslovují jako bohyni. Co do důstojnosti si nijak
nezadá se samou Šačí, chotí krále bohů.
ČITRALÉKHA Jak nesobecky dovedeš hovořit!
KRÁLOVNA Musím před svým chotěm a pánem vykonat jistý obřad.
Odpusť proto chvilku vyrušení!
KRÁL Nemluv tak! Není to žádné vyrušení, ale laskavost.
POPLETA Kéž by takových vyrušení, při nichž člověk dostane oběti-
ny, bylo co nejvíc!
KRÁL Jak se nazývá tvůj obřad, má paní?
KRÁLOVNA *pohlédne na Nipuniku.*
SLUŽKA Obřad za získání přízně milovaného, pane.
KRÁL (*podívá se na královnu*) Je-li tomu tak,
ten obřad tvé tělo něžné jako květ lotosu
zbytečně mučí a trýzní,
o přízeň toho se snažíš, jenž je ti otrokem
a po tvé přízni jen žízni.
URVAŠÍ (*ze zahanbeným úsměvem*) Opravdu má o ní vysoké mí-
nění.
ČITRALÉKHA Hlupáčku, muži znali světa bývají vůči svým manželkám
tím pozornější, čím víc se jejich láska kloní k jiné.

KRÁLOVNA Způsobila to jen kouzelná moc obřadu, že můj choť a pán takto hovoří.

POPLETA Mlč, pane! Nesluší se odporovat milým slovům.

KRÁLOVNA Dívky, podejte mi obětiny, abych uctila svaté paprsky měsíce.

DRUŽINA Jak paní poroučí. Zde jsou.

KRÁLOVNA Položte je! (*Předvádí uctívání měsíčních paprsků květy a jinými obětinami.*) Služky, nabídněte teď obětiny a cukroví urozenému Mánavakovi a komorníkovi!

DRUŽINA Jak paní poroučí. Urozený Mánavako, přijmi toto cukroví!

POPLETA (*bere mísu s cukrovím*) Díky, královno. Nechť ti tato oběť přinese hojné ovoce!

SLUŽKA Urozený komorníku, tohle je pro tebe.

KOMORNÍK (*přijímá to*) Buď požehnána, královno!

KRÁLOVNA Pojd' sem, můj choť a pane!

KRÁL Jsem zde.

KRÁLOVNA (*se sepjatýma rukama se skloní před králem*) Beru za svědky tento božský pár, Měsíc a jeho Róhiní, a slibuji svému choťi a pánu, abych získala jeho přízeň, že ode dneška nebudu stát v cestě té, po níž touží můj choť a jež se s ním chce setkat v lásce.

URVAŠÍ Výborně! Nevím, jaké důsledky budou mít její slova, ale srdce mám opět plné důvěry.

ČITRALÉKHA Jestli s tím souhlasí jeho velkodušná manželka, která svůj souhlas stvrdila obětí, nebude už nic stát tvému spojení s milovaným v cestě.

POPLETA (*odvrátí se*) Ten, komu se zloděj vytrhl z rukou a utekl, praví: Jen si běž, však spravedlnost stejně zvítězí! (*Nahlas*) Copak je ti, paní, král lhostejný?

244

245 · KRÁLOVNA Hlupáku, přeji svému choťi štěstí i za cenu svého vlastního. Uvaž tedy, jestli je mi drahý nebo ne.

KRÁL Je ve tvé moci, má paní, jiné mě darovat, či ze mne otroka mít.
Lhostejnost chladná však není, jak snad se domníváš, k tobě můj skutečný cit.

KRÁLOVNA Buď jak buď, obřad za získání přízně milovaného choťe jsem provedla. Pojd'te, dívky, můžeme jít.

KRÁL Nezískáš si však mou přízeň tím, že mě hned zase opustíš, má drahá.

KRÁLOVNA Nerada bych pokazila výsledek své oběti, můj choťi a pane. (*Odejde i s družinou.*)

URVAŠÍ Zbožný král má manželku, která ho miluje, a přece od něho nemohu odvrátit své srdce.

ČITRALÉKHA Jak bys mohla, když je k němu tak pevně připoutáno?

KRÁL (*usedne na sedátko*) Je už královna pryč, příteli?

POPLETA Můžeš klidně hovořit, o čem chceš. Opustila tě jako lékař pacienta, kterého považuje za nevyléčitelného.

KRÁL Kéž by Urvaší . . .

URVAŠÍ (*pro sebe*) . . . dosáhla toho, po čem touží!

KRÁL Kéž by se po špičkách, aby jen zlatý kruh na noze zacinkal tiše, zezadu přikradla, rukou svou hebkou mi oči zacílonila.
Kéž z hájů nebeských sem na tu terasu paláce slétla by z výše
a ke mně zdráhavou najednou přivedla družka její víla!

ČITRALÉKHA Urvaší, splň jeho touhu!

URVAŠÍ (*stydlivě*) Pustím se tedy do hry. (*Přistoupí zezadu ke králi a zakryje mu oči.*)

ČITRALÉKHA dá Popletovi znamení.

KRÁL *(dotkne se jí)* Příteli, to je určitě krásnoboká dcera Nárá-
janova!
POPLETA Jak to můžeš vědět?
KRÁL Víím to naprosto jistě.
Což mohla by snad jiná ruka
tak moje tělo rozeznít?
Vždyť neotevře noční lotos
žár slunce, nýbrž luny svit.
URVAŠÍ To je zvláštní — nemohu odtrhnout ruce, jako by je přile-
pil dýmantovým práškem. *(Potom nechá ruce klesnout
a zůstane stát s očima zavřenýma v studu.)*
KRÁL *se otočí a uchopí ji za obě ruce.*
URVAŠÍ *(poněkud poodstoupí)* Buď ti dopřáno vítězství, králi!
ČITRALÉKHA Přeji ti štěstí, příteli.
KRÁL Už jsem ho dosáhl.
URVAŠÍ Čitralékho, královna mi sama darovala krále — proto
jsem se dotkla jeho těla jako milenka. Nesmíš si o mně
myslet, že jsem příliš dotěrná.
POPLETA Cože? Vy jste tu už od západu slunce?
KRÁL *(pohlíží na Urvaši)*
I když ti královna tělo mé
právě teď dala před námi,
kdo však ti dovolil, abys též
už předtím srdce vzala mi?
ČITRALÉKHA Na to ti neodpoví, příteli. Poslyš raději, co ti chci říci já.
KRÁL Poslouchám pozorně.
ČITRALÉKHA Až skončí jaro a nastane údobí horka, musím jít sloužit
vznešenému Slunci. Bude na tobě, příteli, aby se mé
družce nezastesklo po nebi.
POPLETA Proč by se mělo někomu stýskat po nebi, paní? Vždyť se

246

247

tam nejí ani nepije. Všichni tam jen sní s otevřenýma
očima jako ryby.
KRÁL Příteli,
jak by mohla zapomenout
na nebe, v němž štěstí vládne?
Já však jen jí budu sloužit,
nevšimnu si ženy žádné.
ČITRALÉKHA Přesvědčils mě. Urvaši, rozlučme se bez zármutku!
URVAŠÍ *(obejme ji, smutně)* Nezapomeň na mne, Čitralékho!
ČITRALÉKHA *(s úsměvem)* Získala jsi svého milovaného — teď já tě
musím požádat, abys na mne nezapomněla. *(Pokloní se
králi a odejde.)*
POPLETA Nebesa ti požehnala, pane, dosáhl splnění své touhy.
KRÁL Jen se podívej, jak dokonale se mi splnila.
Což podnož z dýmantů a vláda nad světem
takové štěstí dát mohou
jako to, že mohu na její příkazy
čekat teď u jejích nohou?
URVAŠÍ Nemám slov, jež bych k tomu dodala.
KRÁL *(vezme Urvaši za ruku)* Nic už nemůže bránit tomu, aby
naše vytoužené štěstí stále vzrůstalo.
Paprsky měsíce laskají nám těla
a šípy Kámovy něžně srdce hladí.
Co předtím krutě mě mučilo, to nyní
krásně mi připadá, když jsi se mnou tady.
URVAŠÍ Provinila jsem se vůči tobě, velekráli, že jsem tak dlouho
otálela.
KRÁL Ne, to neříkej!
Tím dražší štěstí tomu je,
kdo předtím zmíral žalem,

tím víc se v stínu raduje,
 kdo v slunci shořel málem.
 POPLETA Paní, rozkošné večerní paprsky měsíce už byly uctěny,
 a tak je načase vrátit se do domu.
 KRÁL Ukaž jí cestu!
 POPLETA Tudy, prosím!
Všichni obcházejí.
 KRÁL Teď už mám jen jediné přání, krásko moje.
 URVAŠÍ Jaké?
 KRÁL Dokud se má touha ještě nesplnila,
 nekonečně dlouhá noc se zdála být.
 Kéž bude tak dlouhá také nyní, milá,
 abych stejně dlouho s tebou mohl snít.
Všichni odejdou.

KONEC TŘETÍHO DĚJSTVÍ

MEZIHRA

Za scénou vstupní píseň Čitralékhy a Sahadžanje:
 Pod dotekem slunce dlaní
 lotosy už zase
 na jezerní širé pláni
 kvetou v celé kráse.
 Dvě labutě mezi nimi
 smutně rozprávějí;
 jedna z nich lká — není s nimi
 přítelkyně její.

Vstoupí SAHADŽANJA a ČITRALÉKHA.
 ČITRALÉKHA *(jakmile vyjde, rozhlédne se na všechny strany a zpívá)*
 Do ztichlé vody jezera
 za slzou slza kane,
 stýská se zbylé labuti
 po družce milované.
 SAHADŽANJA *(smutně)* Tvoje zachmuřená tvář, potemnělá jako vad-
 noucí květ lotosu, Čitralékho, prozrazuje, jak tvé srdce tr-
 pí. Vyprávěj mi o příčině svého žalu, abych jej mohla sdí-
 let s tebou
 ČITRALÉKHA Už tak se mi strašně stýskalo po mé milované družce, bez
 níž musím sloužit jako víla v sídle Boha slunce.
 SAHADŽANJA Víím o vaší vzájemné lásce. A dál?
 ČITRALÉKHA Když jsem se ponořila do meditace, abych zjistila, co se
 s ní za posledních pár dní událo, čekala mě další těžká rá-
 na.
 SAHADŽANJA Jaká?
 ČITRALÉKHA *(žalostně)* Zbožný král Purúravas, jehož chrání sama bo-
 hyně Lakšmí, svěřil břímě svých vladařských povinností
 ministrům a odebral se s Urvaši do háje Gandhamádany
 na vrcholku Kailásy, aby se tam spolu oddávali lásce.
 SAHADŽANJA *(nadšeně)* Musí to být rozkoš, milovat se v takových kon-
 činách. A potom?
 ČITRALÉKHA Tam se Urvaši rozzlobila na krále za to, že se dlouze zadí-
 val na vidjádharskou ženu Udajavati, která si hrála
 s hromádkami písku na břehu Mandákiní.
 SAHADŽANJA Je opravdu nesnášenlivá, její láska je prudká a osud je
 mocný. Co bylo pak?
 ČITRALÉKHA Omámena učitelovou kletbou nedbala na manželovy do-
 mluvy, zapomněla na příkazy bohů a vešla do Háje pani-

ců, kam je vstup ženám zakázán. Sotva tam vkročila, proměnila se v liánu na kraji lesa.

SAHADŽANJA (*zarmouceně*) Pro osud není věru nic nedotknutelné, když mohl vztáhnout ruku i na takovou krásu. A dál?

ČITRALÉKHA Purúravas hledal svou nejdražší v háji, volal ji a bloudil, až se z toho pomátl, a teď tam tráví dny i noci. (*Vzhlédne k obloze.*) Myslím, že tyhle ženoucí se mraky, které vzbuzují touhu i ve šťastných milencích, ho jistě nevyléčí. (*Zazpívá*)

Do ztichlé vody jezera
zas další slza skane,
stýská se zbylé labuti
po družce milované.

SAHADŽANJA Je nějaký způsob, jak by se s ní mohl opět shledat?

ČITRALÉKHA Jen jeden s pomocí Kamene setkání, který povstal z laku zdobícího nohy bohyně Gaurí.

SAHADŽANJA Tak vynikající tvorové netrpívají dlouho neštěstím. Proto si myslím, že král jistě najde prostředek, který jim dopomůže ke shledání. Pojd', vrátíme se do služby u vznešeného Slunce, pána Východu.

Píseň:

S myslí plnou stesku, bolu
pro družku, že nejsou spolu,
na jezerní vodě tmavé
labuť mezi květy plave.

Obě odejdou.

KONEC MEZIHRY

ČTVRTÉ DĚJSTVÍ

Za scénou Purúravasova vstupní píseň.

Řítí se džunglí slonů král,
šílený steskem po milé,
ověnčen listím servaným
v houštinách bloudí bez cíle.

Vstoupí KRÁL upírající poblouzněný pohled k obloze.

(*s hněvem*) Stůj, zlotřilý démone! Kam to unášíš mou nejdražší? (*Vzhlédne.*) Z vrcholu skály se vznesl k nebi a zasypává mě deštěm šípů. (*Uchopí hroudu a rozběhne se, aby ho zabil. Potom se rozhlédne na všechny strany za zvuků písně.*)

Na vodách jezera pluje pták,
perutě skleslé bolem,
závojem slzí marně však
svou milou hledá kolem.

(*Pochopí, smutně*) Jakže?

Nebyl to démon, to jen černý mrak
tam z výšky zahrřimal temně.

Nebyl to luk, jen duha zářící
natáhla paži svou ke mně.

Šípy to nebyly, to nenadálý déšť
snesl se na zemi z mraků.

A moje Urvaší? Jen oslnivý blesk
přelud mi vyvolal v zraku.

Padne v bezvědomí na zem. Za zvuků písně se opět s pozdechem zvedne.

Byl jsem si jist, že to démon
moji milou unáší;
byl to jěn déšť, blesk a mraky.
Nebyla to Urvaší.

(Smutně přemítá) Kam se jen mohla podít ta krasavice
se širokými boky?

Kdyby v hněvu ukryla se, tak dlouho by jistě
hněv svůj neživila.

Kdyby k nebi odletěla, z lásky ke mně by se
dávno navrátila.

Vyrvat ji mým silným pažím, to by nedokázal
nejmocnější démon.

Kde může být moje milá? Kam ji osud zavál?

Co s ní proved jenom?

(Se slzami v očích se rozhlíží na všechny strany.) Ach, jen
žal stihá ty, k nimž se štěstí otočilo zády.

Je ještě těžší odloučení
od ženy milované,
když mraky horko ukonejší
a jižní vítr vane.

Píseň:

Postůj, mraku, zadrž příval,
dokud vzdálen jsem své milé.
Až ji najdu, můžeš zase
pokračovat ve svém díle.

(Zasměje se.) Proč vlastně zbytečně snáším stále větší bo-
lest srdce? Vždyť i svatí muži tvrdí, že král je vládcem ča-
su. Proč tedy neporučím době dešťů, aby ustala?

Píseň:

Tancuje v háji strom s půvabným vlněním,

vonnými květy je pokrytý celý,
ke trubkám kókilů a písničím jásavým,
které si zpívají opilé včely.

(Tančí.) Anebo jí to raději neporučím, vždyť doba dešťů
mi vzdává svými znameními královské pocty.

Blesk je mou královskou korunou, obloha baldachý-
nem,

jenž jako střapce má ozdobou poupata v lese;
bardem je hlučný páv, radostně křičící v háji stinném,
a hora s bystřinou vazalem, jenž dary nese.

A přece, k čemu je mi všechno to dvůranské pochlebová-
ní, když tu v háji nemohu nalézt svou milovanou?

Zazní píseň:

Opuštěn tou, kterou miloval
a která měla ho ráda,
uprostřed kvetoucí nádhery
bloudí pán sloniho stáda.

KRÁL

(přechází, vzhledne a pak s radostí) Moje vytrvalost byla
přece jen korunována úspěchem.

Štíhlý mladý banánovník,
jehož květ se rosou třpytí,
milou mou mi připomíná.
Slza hněvu v očích svítí.

Kde ji opět naleznu, když mi odešla?

Kdyby jen dotkla se nohou má Urvaší při jednom kroku
písku, jež zvlažily deště,
tu stopy chodidel otisklé pod vahou širokých boků
musel bych najít tu ještě.

(Přejde, rozhlédne se a pak s radostí) Našel jsem zname-
ní, jež mě povede cestou, kudy se ve svém hněvu ubírala.

Když v hněvu spěchala houštinou, tu na zem upadl
šáteček s ňader mé víly,
zelený jak peří papouška, zmáčený slzami,
jež se rtů červeň jí smyly.

Vezmu si jej. (*Popojde, zastaví se, pak truchlivě*) Ach,
vždyť je to jen pažit zelené trávy posetý drobnými sluníč-
ky! Kde mám tedy hledat v tomto lese cestu ke své milo-
vané? (*Rozhlíží se.*) Kdo je to tam na vrcholku skály, jejíž
úbočí jsou omyta proudy deště?

Štíhlý krk daleko kupředu natažen,
čeká páv na mračna za horou skrytá
s peřím, jež vítr mu škádlivě rozčechral,
a potom chraplavým křikem je vítá.

(*Popojde.*) Dobrá, zeptám se ho.

Píseň:

Pověz mi, páve, zda při svém bloudění
neviděls milou mou pobíhat někde tu v lese.
Lehce ji poznáš podle dvou znamení,
tvář má jak luna a lадně jak labuť se nese.

Postoupí kupředu a sepne ruce.

Nepřišla ti, modrokrčku,
v cestu božská žena,
jejíž oči mají víčka
ladně protažená?

(*Znovu vzhledne.*) Cože? Neodpovídá a místo toho se pus-
til do tance. Z čeho může mít takovou radost? (*Zamyslí
se.*) Už vím.

Ten jeho ocas čechraný vánkem nemá teď soupeře,
když moje nejdražší odešla v dál.

Koho jím pyšný pták okouzlit moh, dokud jí černý vlas
při hříčkách milostných rozpuštěn vlál?

Dobře, nebudu se vyptávat někoho, kdo se raduje z cizího
utrpení. (*Rozhlíží se na všechny strany.*) Hleďme, tady na
větvi datlovníku sedí kukačka, v níž konec horkého léta
rozněcuje touhu lásky. Mezi ptáky patří k mudrcům. Ze-
ptám se tedy jí.

Píseň:

V háji, kde si hrála víla,
bloudí sloní vůdce stáda,
radost srdce opustila,
slza v oku závoj spráda.

Hej, kukačko!

Další píseň:

Poslouchej mě, ptáčku s medem na zobáčku,
pohleď, jak mé oči slzy roní!
Tvoje křídla letí, kam jen zachce se ti,
nemůžeš mi něco říci o ní?

(*zatančí, přistoupí blíž a padne na kolena.*) Paní!

Milenci říkají, že poslem lásky jsi
a její zbrání, jež vzdor zlomí jistě.

Přiveď ji ke mně hned, anebo ukaž mi,
kde právě prodlévá. Víš o tom místě?

(*Poněkud se pootočí a vzhledne k obloze.*) Cos říkala, pa-
ní? Jak můžeš takhle opustit milujícího člověka a letět si
pryč? Poslyš!

Hněvá se na mne, a přece žádné
příčiny k hněvu nejsem si vědom.
Což někdy žena, jež muži vládne,
vyčkává jeho prohřešku jenom?

KRAL

(Zmaten se vkleče posadí, opakuje svou píseň a pak se rozhlédne.) Jak může tak najednou přerušit náš rozhovor a dělat si, co se jí zlíbí?

Pravdivě se věru říká: cizí bolest nepálí.
Bez ohledu na mou lásku odletěla do dále
a teď se jak žena, která k políbení zvedá ret,
sklání k plodům datlovníku, aby sála jejich med.
A přece se na ni nehněvám — vždyť má tak sladký hlas.
Žij blaze, paní! Půjdu dál. (Vstane, popojde a rozhlédne se.) Co to? Od jižního okraje lesa slyším vyzvánět nákotníčky prozrazující kroky mé milované. Musím za nimi!
(Přejde o kus dál.)

Píseň:

Tváře smutné nad rozchodem
s tou, na kterou vzpomíná,
oči, z nichž se hojné slzy
řinou jako bystřina,
nohy obtížené žalem
těžším, nežli unesou,
tělo utýrané vzdechy,
jež tak bolestivé jsou,
srdce celé zkormoucené,
jak by cítil blízký skon —
bloudí džunglí, marně hledá
družku svoji smutný slon.
(Rozhlíží se na všechny strany, potom žalostně) Ach bě-
da!

Nebyl to zvuk kroků, jen píseň labutě,
jež právě chystá se

256

257

před mraky černými zamířit v Himálaj
k jezeru Manase.

Dobrá! Zeptám se těch ptáků, dokud neodlétnou od zdejších vod, jestli nevědí o mé milované. (Postoupí kupředu.)
Hej, labuti, králi ptactva!

Zanech už sbírání lotosových stonků,
k jezeru Manase odletíš v pozdější době.
Zachraň mě před žalem, pověz o mé milé!

Vždyť sloužit lásce je přednější než prospět sobě.
(Dychtivě se dívá kupředu.) Cože? Říká, že mou milou neviděla? (Usedne. Zazní píseň.)

Kde, labuti, je má milá?

Vstane a zatančí.

Kdybys mou Urvaší nebyla spatřila
někde tu na břehu jezera potají,
jak bys jí uloupit mohla ten její krok,
který mé srdce tak bezmezně opájí?

Další verš písně:

Pohyby ses prozradila!

KRÁL

sepne ruce.

Vrať mi ji, labuti! Vždyť jsi ji ukradla
tu její chůzi tak ladnou.

Kdo s kusem kořisti chycen je, nesmí si
ponechat její část žádnou.

Dokončení písně:

Má Urvaší krásnoboká
chůzi tě jim naučila.

KRÁL

(znovu opakuje svou píseň, doprovázejí ji pohyby. Pak se zasměje.) Ulétla ze strachu, protože se říká, že jsem král,

který trestá zloděje. Poohlédnu se jinde. (*Popojde a rozhlíží se.*) Hledme, tady sedí divoký kačer po boku své družky. Zeptám se jeho.

Píseň:

V lese, kde na břehu tůní
každý strom opojen vůní
náruče květů zvedá,
král slonů milou hledá.

KRÁL

popojde kupředu a padne na kolena.

Kačírku, jak by šafránem
křídla se ti zabarvila,
nehrála si tu nablízku
líbezná z nebes víla?

Vyptává se: Kdo-kdo-kdo? Určitě mě nezná.

Jsem vnukem Slunce a Měsíce,

Za svého chotě a pána

dvě si mě zvolily — Urvaší

i ta, jež Zemí je zvána.

Cože, ty mlčíš? Jen počkej, neujdeš mým výčitkám! (*Zůstane klečel.*) Což se to sluší, počínat si tak sobecky?

Když tebe na chvíli od družky oddělí

lotosu květy bílé,

žalostně naříkáš. A teď mi odmítáš

povědět o mé milé?

(*Posadí se.*) Všude se staví proti mně nepříznivý osud.

Půjdu raději na jinou mýtinu. (*Přechází.*) Běda!

Tento rudý lotos, v kterém čmelák bzučí,

odejít mi brání,

je jak její rety tiše sykající

vždycky při líbání.

258

259

Nakloním si čmeláka, který se dvoří tomu lotosu, aby se nehněval, že odtud musím odejít.

Píseň:

Tak náhle zmizela labuť.
Její druh dlouze
brázdí teď hladinu vodní
v mučivé touze.

Sepne ruce.

Pověz mi, čmeláku, neviděls Urvaší?

Ne, jistě netušíš, kdo je má paní.

Kdybys byl okusil vonný dech z jejích úst,
lotosu by sis už nevšiml ani.

(*Jde dál a rozhlíží se.*) Hle, tam stojí opřený o kmen nípového stromu statný slon se svou slonicí. Půjdu za ním.

Píseň:

Bloudí slon zármutkem udolán bezmála,
obklopen rojem včel, jež vůně zlákala.

KRÁL

(*se podívá znovu.*) Ne, teď není vhodná chvíle, abych se k němu přiblížil.

Jen ať si vychutná v klidu
nípová poupata mladá,
jež družka chobotem láme
a něžně do úst mu vkládá.

(*Chvíli se dívá.*) Už skončil s hodováním. Teď mohu jít blíž a zeptat se ho.

Píseň:

Pane, jehož síle žádný
strom nemůže odolat,
ženu, před níž měsíc bledne,
nespatřils tu někde snad?

Postoupí kupředu.

Slyš, pane sloniho stáda, jenž vidíš tak daleko —
nevíš snad něco též o ní?

Je stále stejně tak mladá, je líbezná na pohled
a vlas jí jasmínem voní.

(S radostí poslouchá.) Ach, povzbuzuješ mě svým hlubokým hlasem, že se jistě se svou milovanou opět shledám. Líbíš se mi tím víc, že máme tolik společného.

Přede mnou země, před tebou celý les vždy musí
sklonit se,
z tvých spánků řine se mok tak jako dary z mých
rukou,

a čím je pro mne Urvaši, tím tobě je tvoje slonice.

Kéž nikdy se netrápíš jako já rozluky mukou!

Žij tu blaze! *(Popojde dál a vzhlédne.)* Hle, přede mnou je rozkošná hora Surabhikandara, kterou mají tak rády nebeské víly. Najdu snad na jejím úpatí svou krasavici? *(Jde a rozhlíží se.)* Jaká je tu tma! Budiž — budu ji hledat při záblescích blesků. Jakže? Jsem už tak pronásledován neštěstím, že tyhle mraky ani blesky nemají? Ale nevrátím se odtud, dokud se na ni té hory nevyptám.

Neslyšíš, horo, jak v lesích zmirá

ozvěna jejích kroků?

Nepřišla na tvá úbočí širá

ta kráska plných boků?

Proč mlčí? Bojím se, že mě na tu dálku neslyšela. Půjdu blíž a zeptám se jí ještě jednou.

Píseň:

Jako čirý křišťál září, horo, tvoje skály,
a z tvých houštin božských pěvců písně zaznívají,

na vrcholku bohové všem květům rozkvést dali.
Nespatřilas moji milou někde v tomto kraji?

Sepne ruce.

Ptám se tě, ty paní všech hor,

co jich země nese:

Nevidělas nejkrásnější

ze všech žen tu v lese?

(Slyší ozvěnu, naslouchá a pak s radostí) Řekla, že ji viděla! Hned se tu po ní rozhlédnu. *(Rozhlíží se na všechny strany.)* Ne, byla to jen ozvěna mých vlastních slov, odražená od stěn jeskyní. *(Pozbude vědomí. Procitne, posadí se a zarmouceně)* Ach, jsem už unaven. Osvěžím se tu na břehu horské říčky vánkem, který vane z jejích vln. *(Postoupí kupředu a rozhlédne se.)* Pohled na říční proud napojený čerstvou vodou dešťů mi snad dodá nových sil.

Vlny, či snad brvy v hněvu pozdviženy?

Šat zmuchlaný v zlosti, nebo je to pěna?

Točí se a kroutí jako boky ženy.

Jistě je to ona v řeku proměněná!

Ano — musím si ji opět usmířit.

Ty, která směřuješ k mořskému pobřeží

a zvučíš při tom jak včelami vonný sad,

slituj se nade mnou, má krásná, milá má,

jako se dovedeš nad ptáky slitovat.

Píseň:

Pán mořských přívalů vztahuje paže vstříc východním větrům a tančí s útržky mraků, ozdoben ptáky vod a lastur šafránem, pokrytý roji vzrušených krabů a raků, k tanci si taktuje rukama přiboje,

houf černých mračen obzory zastírá zraku.
Padne na kolena.

Vždy jsem tě miloval, vždy sladká slova říkal,
porušit věrnost mi nenapadlo ani;
čím jsem se provinil, že opouštíš mě nyní
tak jako otroka rozhněvaná paní?

Cože — ona mlčí? Pak je to tedy skutečná řeka a ne moje
Urvaší. Jak by jinak mohla opovrhnout Purúravasem
a pospíchat k moři? Ale štěstí lze dobýt jen pevnou sebe-
důvěrou. Dobrá, vrátím se tam, kde mi ta krásnooká žena
zmizela z očí. *(Přechází a rozhlíží se.)* Poprosím o zprávu
o své milované gazelu, která tu odpočívá.

Píseň:

V nebeském sadu mocný pán slonů Airávata zvaný,
palčivým plamenem odluky od milé stravován,
nádhrou jara, kde strom co strom je květy obsypaný,
za zpěvu kukaček opilých vůněmi bloudí sám.

KRÁL

(padne na kolena.)

Odpověz, pane stád, prosím, vysvobod' mě
z přivalu útrap, v němž se bídně topím —
neviděls milou mou se vzosnými ňadry,
s labutí chůzí, okem antilopím?

(Postoupí dál a sepne ruce.) Ach, vládce gazel!

Neviděls v lese drahou mou Urvaší?

Poznáš ji bez velkých nesnází:

oči má něžné, tiché a protáhlé

jak družka, která tě provází.

Vůbec si mne nevšímá a stále obrací hlavu jen za svou
samičkou. Je věru pravda, že ten, koho stíhá nepřizeň
osudu, je předmětem opovržení. Nezbyvá mi než vyhle-

dat další mýtinu. *(Přechází a rozhlíží se.)* Hle, našel jsem
na cestě její stopu!

Rudý květ kadambu, jenž konec léta hlásí,
v prachu tu leží,
ten vždycky zdobíval jí černočerné vlasy
jako šperk svěží.

A co to tam tak červeně svítí mezi kameny?

Cár masa vyrvaný spárem lva nezárí tolik
a jiskra ohnivá zhasla by v dešti.

Vždyť rubín leží tu jako květ ašóku rudý,
jež slunce paprsky hladí a leští.

Vezmu si jej. *(Předvádí zvednutí kamene.)*

Bloudí slon lesem a hledá
zmizelou paní,
v srdci stesk a slzy v očích
v cestě mu brání.

Za zvuků písně uchopí král kámen a pro sebe:

Ta, jejíž kadeře mohl by ozdobit
společně s květy mandáru,
je kdesi daleko. Nechci jej potřísnit
slzami svého nezdaru.

Chystá se kámen zahodit.

(za scénou) Zadrž, synu!

Ten Kámen setkání zrodil se z laku,
jímž mocná Gauri si chodidla krášlí;
těm, kteří spolu se rozloučit musí,
pomůže, aby zas šťastně se našli.

HLAS

KRÁL

(pohlédne vzhůru) Kdo mě to poučil? *(Rozhlíží se.)* Byls to
ty, lve, vznešený králi zvěře? Jsem ti vděčný za tvou ra-

du, urozený pane. *(Pozvedne rubín.)* Ach, ty Kameni setkání!

Pomůžeš-li mi po dlouhé odluce
s mou milou opět sejít se,
vetknu tě ve svůj královský diadém
jak Šiva srpek měsíce.

(Udělá několik kroků a rozhlédne se.) Čím to, že se mě při pohledu na tuto odkvetlou liánu zmocňuje taková rozkoš? Ale není divu, že tak uchvacuje mé srdce,

Tak štíhlá, s listy, které jí deštěm zvlhly,
jako by na rtech slzy jí roztály,
jak žena bez šperků — když už květy nemá,
ty spolu s jarem uprchly do dále.

Umkl bzukot včel. A ona zůstala
v hluboké mlčení zabrána, tichá,
milé mé podobna, jež snad už lituje,
k čemu ji přivedla hněvivá pýcha.

Zatoužil jsem obejmout tuto liánu, která se tolik podobá mé nejdražší.

Hleď, prázdné srdce jen v hrudi své nesu.

Jestli mi osud ji zas do rukou vydá,
nikdy už nevkročím do těchto lesů,

kde krutý žal a stesk se s bolestí střídá.

Za zvuků písně obejmje liánu a na její místo vstoupí
URVAŠÍ.

(se zavřenýma očima se dotýká jejího těla) Mé srdce je vzrušené, jako bych se dotýkal těla Urvaši. Ale nevěřím tomu.

Vše, o čem věřil jsem, že je to ona,
v mžiku se změnilo ve věci známé.

KRÁL

264

265

Proto se bojím teď otevřít oči,
co když mě zase už něco jen klame?
(Zvolna otevře oči.) Cože, je to skutečně Urvaši? *(Padne v mdlobách na zem.)*

URVAŠÍ

KRÁL

Vzpamatuj se, velekráli!
(nabude vědomí) Drahá, konečně zase žiji!

Když jsi mi odešla, všechno se propadlo
v bezbřehou temnotu.

Teď jsem tě našel, jako by mrtvý zas
vrátil se k životu.

URVAŠÍ

KRÁL

Odpusť mi, velekráli, že jsem tě v hněvu opustila a tys musel kvůli mně zakusit tolik útrap.

Netřeba, aby ses mi omlouvala. Srdce i tělo mi okrálo pohledem na tebe. Ale vyprávěj mi, jak jsi strávila ten dlouhý čas odloučena ode mne.

Píseň:

Páva i kukačky, labutě, kachny,
řeky a slona, gazely, včely, hory,
všech jsem se na tebe vyptával, drahá,
když jsem tě hledal, slzami, smutkem chorý.

URVAŠÍ

KRÁL

URVAŠÍ

Silou svého vnitřního zraku jsem mohla sledovat všechno, co jsi dělal, velekráli.

Nerozumím ti, moje nejdražší.

Poslouchej tedy! Kdysi dávno obýval tento háj na hoře Gandhamádaně vznešený Maháséna, který složil slib věčného panictví. A tehdy učinili bohové rozhodnutí.

Jaké?

KRÁL

URVAŠÍ

Aby se každá žena, která vstoupí do těchto končin, proměnila v liánu. Jako jediný prostředek k jejímu vysvobození byl pak určen drahokam zrozený z laku, kterým zdo-

bí své nohy bohyně Gaurí. A já se srdcem zaslepeným učitelovou kletbou jsem na toto rozhodnutí bohů zapomněla a vkročila jsem do Háje paniců, zapovězeného všem ženám. Sotva jsem tak učinila, proměnila jsem se v liánu zdobící strom na kraji lesa.

KRÁL

Teď už chápu všechno, má drahá.

Jaks to však snesla ty, která ses bála,
že jsem ti odešel na cestu dlouhou,
když po tvém boku unavený láskou
jsem usnul na loži na chvíli pouhou?

Hleď, tady je kouzlo, které způsobilo naše shledání.
(*Ukazuje jí drahokam.*)

URVAŠÍ

To je tedy Kámen setkání? Proto jsem se vrátila do své vlastní podoby, když jsi mě objal.

KRÁL

(*přiloží si kámen k čelu*)

Ve světle tohoto vzácného kamene,
který s láskou tisknu k blažené tváři,
jak lotos v paprscích prvního úsvitu
šťastný tvůj obličej, drahá má, září.

URVAŠÍ

Ty lichotníku! Ale příliš dlouho jsme už vzdáleni z Pra-
tištůhny. Naši poddaní budou jistě znepokojeni. Pojď,
vrátíme se zpátky!

Oba vstanou.

KRÁL

Jak si přeješ, má paní.

URVAŠÍ

Jakým způsobem bys tam chtěl jet?

KRÁL

Odvez mě k paláci na voze mraku,
jenž právě vznáší se nad námi,
ozdoben těkavým kmitáním blesků
a duhy čerstvými barvami.

Píseň:

Už našel labuť její druh
a jako tažní ptáci
svým štěstím celí vzrušení
domů se spolu vrací.

Oba odejdou.

KONEC ČTVRTÉHO DĚJSTVÍ

MEZIHRA

Vstoupí rozradovaný POPLETA.

POPLETA

Díky nebesům, že se už vrátil náš král! Dlouho se veselil se svou Urvaší v končinách krásných jako nebeský sad Nandana. Přišel zpátky do města, věnuje se kralování a září v kruhu svých poddaných. Kromě toho, že nemá syna, ho nemusí nic trápit. Protože je dnes příznivá chvíle, vykoupal se s královnou v soutoku vznešených řek Gangy a Jamuny a teď sedí v královském stanu, kde ho služby kráslí. Půjdu za ním jako jeho bratr, vykoupán a ověnčen, a přidružím se k němu. (*Přechází.*)

HLAS

(*za scénou.*) Běda! Běda! Drahokam, který byl určen pro královskou korunu a který manžel nebeské víly nechal ležet přikrytý listem tálové palmy, zahlédl sup, spletl si jej s kouskem masa a odnesl jej!

POPLETA

(*poslouchá*) To je ale neštěstí! Ten klenot zvaný Kámen setkání jsi choval, příteli, ve velké úctě. Ba věru, pán hned vyskočil ze sedadla, ačkoli ho ještě neustrojili. Musím být po jeho boku. (*Odejde.*)

KONEC MEZIHRY

PÁTÉ DĚJSTVÍ

268

269

Vstoupí KRÁL, VOZATAJ, KOMORNÍK, LOVEC a DRUŽINA.

KRÁL Lovče!
Kde je ten sebevrah, ten lupič ptačí,
který takto bez zdráhání
loupí dům toho, jenž zloděje trestá
a všechny majetky chrání?

LOVEC Tam poletuje pod oblohou. Jako by ji ozařoval drahokam,
jehož zlatá šňůra mu visí ze zobáku.

KRÁL Podívám se na něho.
Se zlatou šňůrou v zobáku
závratnou rychlostí krouží,
jako když z ohně kružnici
na nebi nakreslit touží.
Pověz, co mám teď dělat.
(*přistoupí blíž*) Odlož soucit! Provinilce musíš potrestat.

POPLETA Máš pravdu. Podejte mi luk!

KRÁL Jak pán poroučí. (*Odejdou.*)

KRÁL Ten podlý pták zmizel.

POPLETA Tam na jih míří ten zoufalý opeřenec.

KRÁL (*dívá se*)
Teď zas tím kamenem ozdobil
jak věncem nebes skráně,
jako by rozkvetlou ratolest
ašóku vložil na ně.

ŘEKYNĚ (*vstoupí s lukem v ruce*) Zde je luk a šíp, pane.

KRÁL Co teď s lukem? Ten požírač masa je už mimo dostřel.
Převzácny drahokam unášen ptákem
svítí už daleko kdesi

jako Mars, jenž mračna v nebeské výši
krvavým svitem svým děsí.

Urozený Látavjo!
Poroučeť, pane!

KOMORNÍK Příkaž mým jménem občanům, aby vypátrali toho zlotřilého
ptáka v koruně stromu, kam se uchyluje na noc.

KRÁL Jak pán poroučí. (*Odejde.*)

KOMORNÍK Oddechni si teď, pane! Kam by musel ten lupič drahokamu
odletět, aby unikl tvému trestu!

POPLETA *Oba se posadí.*

KRÁL Příteli,
netoužím ten kámen získat
jen pro jeho cenu,
ale proto, že mi vrátil
milovanou ženu.
Vstoupí KOMORNÍK se šípem a drahokamem v ruce.

KOMORNÍK Zvítězil jsi, králi.
Proboden hněvem tvým, který vzal na sebe
podobu téhleté střely,
potrestán za vinu s kamenem v zobáku
z nebe se zřítíl pták smělý.

Všichni *předvádějí úžas.*

KOMORNÍK Komu mám odevzdat tento kámen, až bude řádně očištěn?

KRÁL Jdi, lovče, a uschovej jej v pokladně s klenoty!

LOVEC Jak pán poroučí. (*Vezme kámen a odejde.*)

KRÁL (*k Látavjovi*) Viš snad, urozený příteli, komu patří ten šíp?

KOMORNÍK Je na něm vyryto nějaké jméno. Můj zrak však není s to
rozeznat písmena.

KRÁL Podej mi jej tedy, abych to sám zjistil.
POPLETA Co tam vidíš, pane?
KRÁL Poslechni si jméno střelce!
POPLETA Poslouchám napjatě.
KRÁL (čte:), „Majitelem toho šípu, jenž všem zlým smrt přináší, je princ Ájus, jehož zplodil Purúravas s Urvaší.“
POPLETA Chvála nebesům! Byl jsi požehnán potomkem, velekráli.
KRÁL Ale jak je to možné? Urvaší mě opouštěla jen při pobožnostech a nikdy nebylo na ní vidět žádné známky těhotenství. Jak tedy mohla porodit? A přece!
Po několik nocí měla ňadra v hrotech potemnělá, tělo celé znavené a pobledlé tváře vlnadné jako listí, které vadne, když se podzim přižene.
POPLETA Nepřisuzuj, pane, nebeským ženám, co je obvyklé mezi lidmi. Jejich jednání je obestřeno kouzly.
KRÁL Dobrá, ať je tedy po tvém. Ale jaký důvod ji přiměl, aby syna přede mnou zatajila?
POPLETA Třeba se bála, že ji opustíš, protože je už stará.
KRÁL Zanech žertů a přemýšlej!
POPLETA Kdo by dokázal odhalit božská tajemství?
KOMORNÍK (vstoupí) Necht' král vždy vítězí. Pane, přišla sem asketka z Čjavanovy poustevny s nějakým jinochem a chce tě spatřit.
KRÁL Uved' oba bez meškání!
KOMORNÍK Jak pán poroučí. (Odejde a vzápětí se vrátí s asketkou a jinochem.)
POPLETA To je určitě ten princ, jehož jménem byl označen šíp, který zabil supa. Je ti velice podoben.
KRÁL Asi to tak bude.

270

271

Když můj pohled na něj padl, srdce zalil něžný cit a mé tělo zachvělo se touhou v náruči jej mít.
KOMORNÍK Postůj zde, vznešená paní!
ASKETKA a JINOC *se zastaví, jak jim bylo řečeno.*
KRÁL (přistoupí k nim) Bud' pozdravena, vznešená paní!
ASKETKA Necht' vzkvétá tvůj rod pocházející z Měsíce, velekráli! (Pro sebe) Vidím, že zbožný král už vytušil své příbuzenství s Ájusem, aniž jsem mu něco řekla. (Nahlas) Pokloň se otci, chlapče!
PRINC *sepně ruce a se slzami v očích se skloní před králem.*
KRÁL Dožij se vysokého věku, synu!
PRINC (dotkne se jeho nohou a pro sebe) Jestliže již pouhá slova, že přede mnou otec stojí, nutí oči zaslzet, jakou lásku asi cítí, kdo v náruči svého otce vyrůstá od dětských let?
KRÁL Co tě sem přivádí, vznešená paní?
ASKETKA Slyš, velekráli! Ájuse, jemuž je souzeno dožít se vysokého věku, svěřila z jakési příčiny hned po narození Urvaší do mých rukou. Vznešený Čjavana učinil vše, co je třeba udělat pro prince z takového rodu. Dostalo se mu vzdělání a naučil se vládnout lukem.
KRÁL Byl věru v nejlepších rukou.
ASKETKA Když však dnes vyšel spolu se syny poustevníků nasbírat květiny, dříví a kušovou trávu k oběti, dopustil se přestupku proti zásadám poustevny.
POPLETA Jakého?

ASKETKA Zamířil svým šípem na supa, který se uchýlil s kusem masa v zobáku na střechu poustevny.

KRÁL A dál?

ASKETKA Když se o tom dozvěděl vznešený Čjavana, přikázal, abych chlapce vrátila do rukou Urvaší. Proto jsem za ní přišla.

KRÁL Posad' se tady, vznešená paní!
Oba se posadí na sedátka, která jim přinesou sluhové.

KRÁL Látavjo, zavolej Urvaší!

KOMORNÍK Jak pán poroučí. *(Odejde.)*

KRÁL *(pohlédne na jinocha)* Pojd' sem, synu!
Když syna dotkne se, tu tělem otcovým
prošlehne radosti plamen;
přístup a oblaž mě jak luny paprsek
zářivý měsíční kámen.

ASKETKA Potěš svého otce, chlapče!

KRÁL PRINC *přistoupí ke králi.*
(obejme ho) Neboj se, synu, a pozdrav také mého bráhmanského přítele.

POPLETA Čeho by se bál? Jistě se už v době, kdy pobýval v poustevně, dobře obeznámil s opičáky.

PRINC *(s úsměvem)* Zdravím tě, otče!

POPLETA I ty buď pozdraven a ve zdraví vyrůstěj!
Vstoupí URVAŠÍ a KOMORNÍK.

KOMORNÍK Přišla paní.

URVAŠÍ *(vstoupí a rozhlédne se)* Kdo je ten chlapec, který sedí na zlatém sedátku a jehož král hladí po vlasech? *(Spatří asketku.)* Ach, vždyť je to můj synáček Ájus s asketkou Satjávátí! Jak vyrostl!

272 273

KRÁL *(vzhlédne)* Synu!
Zde je tvá matka.
S dojetím na tebe hledí zrak její
a její ňadra
povzdechy něhy a lásky se chvějí.

ASKETKA Pojd' sem, chlapče, uvítej svou matku! *(Přistoupí spolu s princem k Urvaší.)*

URVAŠÍ Skláním se v pozdravu k tvým nohám, urozená paní.

ASKETKA Kéž tě tvůj choť vždy chová ve vážnosti!

PRINC Buď pozdravena, matko!

URVAŠÍ A ty, synu, dělej vždy radost svému otcí! *(Obrátí se ke králi.)* Necht' je ti dopřáno vítězství, velekráli!

KRÁL Vítej, matko mého syna. Posad' se!

URVAŠÍ Usedněte, vznešení!
Všichni se posadí.

ASKETKA Dcero, Ájusovi se dostalo vzdělání a je schopen nosit zbroj. Vracím ti proto nyní před tváří tvého chotě, cos svěřila do mých rukou. A nyní bych se chtěla s vámi rozloučit, pobyt zde mi nedovoluje věnovat se poustevnickým povinnostem.

URVAŠÍ Jistě je třeba, aby ses nyní, když jsi spatřila mého chotě a pána, vrátila znovu ke svým poustevnickým úkolům. Jdi tedy a na shledanou!

KRÁL Předej vznešenému Čjavanovi mou hlubokou poklonu, urozená paní!

ASKETKA Učiním tak.

PRINC Ty opravdu odcházíš, urozená paní? Vezmi mě, prosím, s sebou.

KRÁL Ale synu, chlapecká léta výuky v poustevně máš už za sebou. Teď je na čase, abys začal žít jako muž.

ASKETKA PRINC Poslechni otcova slova, dítě!
Pošli mi tedy alespoň
milého toho páva,
jenž radost měl, že ruka má
mu pera vytrhává.

ASKETKA Pošlu ti jej.
URVAŠÍ Skláním se k tvým nohám v pozdravu, vznešená paní!
KRÁL I já se ti klaním.

ASKETKA Bud'te tu oba zdrávi! (*Odejde.*)
KRÁL Krasavice moje!
Jsem prvním z otců teď díky tvému synovi,
a to mi ke štěstí stačí
jak bohu Indrovi, když syna Džajantu
dala mu jeho choť Šačí.

URVAŠÍ *se rozpomene a rozpláče se.*
POPLETA Co že se naše paní tak najednou rozplakala?
KRÁL (*s pohnutím*)
Proč pláčeš, krásko má, právě teď ve chvíli,
kdy příchod potomka mé srdce blaží?
Proč slzy, které ti na řadra padají,
tvou šňůru perlovou zdvojit se snaží?

URVAŠÍ Slyš, velekráli! V prvé radosti nad opětovným setkáním
se synem jsem na to zapomněla, ale teď, když jsi vyslovil
jméno krále bohů Indry, rozpomněla jsem se na podmín-
ku, kterou stanovil.

KRÁL Jakou podmínku? Pověz!
URVAŠÍ Když ses kdysi zmocnil mého srdce, postihla mě učitelo-
va kletba, mocný Indra mi však dovolil setrvat u tebe, ale
jen do určité doby.

KRÁL Do které doby?

274

275 URVAŠÍ Řekl: Až můj milý přítel spatří syna, kterého mu porodíš,
musíš se vrátit ke mně zpět. A tak jsem ze strachu, že tě
budu muset opustit, a také proto, aby se mu dostalo vzdě-
lání, svěřila našeho synáčka hned po narození do rukou
urozené Satjávati v poustevně vznešeného Čjavany.
Dnes se Ájus, který je už schopen pomáhat otci, vrátil
a náš společný život je proto, velekráli, u konce.
Všichni se zasmuší. KRÁL *je jako omámený.*

VŠICHNI Vzpamatuj se, velekráli!
KOMORNÍK Vzpamatuj se, velekráli!
POPLETA Jaké neštěstí!
KRÁL (*vzchopí se*) Ach, ta nepřizeň osudu!
Sotva mé srdce okřálo,
že přišel chlapec náš,
už neštěstí mě potkalo —
ty opustit mě máš.
Jak by strom suchem vyprahlý
osvěžil deště proud,
a potom zase náhlý blesk
jej změnil v prach a troud.

POPLETA Myslím, že ta smysluplná událost bude mít jeden ne-
smyslňý následek: že si král oblékne šat z březové kůry
a uchýlí se do háje asketů.

URVAŠÍ Ach běda, já nešťastnice! Jsem ztracena! Když se teď, po
návratu našeho synáčka, jehož výchova skončila, ihned
vrátím do nebe, abych dostála svým povinnostem, bude
se velekrál domnívat, že jsem se už našeho rozchodu ne-
mohla dočkat.

KRÁL Ne, krasavice, tak nemluv!
Poslušnost velí nám zřici se štěstí a dát si sbohem.

Poslechni příkaz Páně!

Já vládu předám synovi a jako poustevník půjdu do lesů mezi laně.

PRINC Neměl bys, tatíčku, do vozu, který táhl zkušený býk, zaprahat mladé zvíře.

KRÁL Tak nesmíš hovořit, synu.

Slon v říji poroučí slonům, třebaš byl mládě, mladého hada jed je ze všech nejprudší a také mladý král je schopen chránit zemi.

Nikoli věk, jen rod ti úspěch zaručí.

Látavjo!

KOMORNÍK Co pán poroučí?

KRÁL Vyříd' mým jménem ministru Parvatovi, aby vykonal přípravy k pomazání Ájuse na krále.

KOMORNÍK *s lítostí odejde. Všichni se tváří zarmouceně.*

KRÁL *(pohlédne k obloze)* Odkud se to najednou zablýsklo? *(Dívá se pozorněji.)* Vždyť je to vznešený Nárada!

S posvátnou šňůrou jak srpkem měsíce, ozdoben perlami, v nichž světlo taje, a s hřívou zlatavých vlasů přichází, jako by strom přání sestoupil z ráje.

Připravte obětiny k jeho uctění!

URVAŠÍ Zde je všechno k uvítání vznešeného hosta.

Vstoupí NÁRADA.

NÁRADA Budiž ti vždy přáno vítězství, ochránce středního světa!

KRÁL Bud' vítán, vznešený pane!

URVAŠÍ Skláním se před tvou vznešeností.

NÁRADA Bud'te vždy oba nerozluční!

KRÁL *(pro sebe)* Kéž by tomu tak bylo! *(Přivine k sobě chlapce a nahlas)* Pozdrav vznešeného Nárada, synu!

PRINC Ájus, syn Urvaši, se ti klaní, pane.

NÁRADA Bud' dlouho živ!

KRÁL Posad' se na tuto otep posvátné trávy!

NÁRADA *usedne, všichni následují jeho příkladu.*

(uctivě) Co tě sem přivádí, vznešený pane?

KRÁL Vyslechni příkaz mocného Indry, velekráli!

NÁRADA Poslouchám pozorně.

Nárada zvěděl svou nadpřirozenou mocí o tvém odhodlání odebrat se do lesů a rozhodl jinak.

Co příkazuje?

KRÁL Toto: Jak mi sdělili ti, kteří znají veškeré věci minulé, přítomné i budoucí, čeká bohy válka s démony. Ty pak jsi zdatný spojenec. Proto nesmíš odložit zbraň. Urvaši zůstane jako věrná družka po tvém boku, dokud budeš žít.

(stranou) Jako by mi šíp ze srdce vytrhl!

KRÁL Jsem nejvyššímu Pánu nejvyšš zavázán.

NÁRADA Tak to má být.

Indra prokáže ti dobro, ty pomůžeš jemu zase.

Slunce oheň posiluje, oheň slunce v jeho jase.

(Vzhledne k obloze.) Rambho, přines vodu posvěcenou svatými modlitbami k chlapcovu pomazání na krále!

Zde je všechno, čeho je třeba k obřadu.

Usedni na tento trůn, Ájusi!

RAMBHA *posadí prince na trůn.*

(vylije vodu z džbánu princi na hlavu) Rambho, proved' zbytek obřadu!

(učiní, jak jí bylo řečeno) Pokloň se vznešenému Náradovi a rodičům, synu!